

Jak porodit s respektem

Právní příručka pro těhotné ženy

Sandra Pašková

LIGA LIDSKÝCH PRÁV

Jak porodit s respektem

Právní příručka pro těhotné ženy

Liga lidských práv | 2021

Autorky

Sandra Pašková, Zuzana Candigliota, Anna Štefanidesová

Grafika a sazba

Dan Petrucha — www.ngo-grafika.cz

Na titulní straně ilustrační foto s licencí Creative Commons.

ISBN 978-80-87414-32-3

Příručka vznikla v rámci projektu **Rozvoj kontinuální péče v porodnictví** (GE200030). Projekt byl realizován za finanční podpory **Úřadu vlády České republiky**. Děkujeme.

Přehled použitých právních předpisů a jejich zkratk

Listina základních práv a svobod (Listina)

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Úmluva)

Sdělení č.209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Úmluva o biomedicině

Sdělení 96/2001 Sb., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině

Úmluva o právech dítěte

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Zákon o zdravotních službách (ZZS)

Zákon č. 321/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Občanský zákoník (OZ)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o veřejném zdravotním pojištění (ZVZP)

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění znění pozdějších předpisů

Podzákonné právní předpisy v tomto přehledu neuvádíme.

Obsah

Úvod	5
I. Volba poskytovatele péče	7
II. Informovaný souhlas	13
III. Odmítnutí péče a negativní revers	21
IV. Porodní plán a dříve vyslovené přání	25
V. Doprovod k porodu	30
VI. Nepřetržitá přítomnost u dítěte	33
VII. Ambulantní porod	37
VIII. Postup při porušení práv ženy nebo dítěte	41
Bonusové kapitoly	46
Jaká lidská práva jsou ve hře, když se bavíme o porodu	46
Přehled významných soudních rozhodnutí.....	51
Rozsah hrazené péče.....	54
Přílohy	57
Vzor dříve vysloveného přání	57
Porodní příběh ženy s dříve vysloveným přáním	60
Vzor stížnosti poskytovateli zdravotních služeb.....	62
Ukázková stížnost poskytovateli zdravotních služeb	63

Tato příručka o právech žen během těhotenství, porodu a šestinedělí vám přináší možnost se snadno a efektivně připravit na porod podle vlastních představ.

V ideálním případě by všem ženám měla být poskytnuta péče v souladu s medicínou založenou na důkazech a s plným respektem k jejich volbě, zda a jakou péči zvolí. Jen taková péče je v souladu s právem.

Lidským právům v porodnictví se v Lize lidských práv věnujeme již více než 10 let. Za tu dobu se na nás obrátily stovky žen, jejichž práva byla porušena. Práva žen během těhotenství, porodu a šestinedělí jsou mnohdy jen "na papíře" a pod zámkou ochrany dítěte je ženám bráněno ve svobodné volbě místa a způsobu porodu. Naše zkušenosti z právního poradenství jsme se rozhodly shrnout do jedné přehledné příručky.

Většina žen si přeje normálně porodit a je toho schopna.

„Normální porod je takový porod, který začne a postupuje spontánně a při němž žena porodí dítě i placentu ve svém vlastním rytmu, svým vlastním úsilím a bez vnějších zásahů. Dítě po normálním porodu zůstává s matkou v úzkém kontaktu, tvoří nedělitelnou jednotku. Do průběhu porodu a následujícího vztahu matky a dítěte by mělo být zasahováno jen v případě zjištěných komplikací“¹ Tato výstižná definice ukazuje, jak by měla vypadat péče u většiny žen. Ze statistik i zkušeností žen vyplývá, že v českých porodnicích běžně dochází k celé řadě neopodstatněných rutinních, a dokonce i škodlivých zákroků. Nejlépe se jim vyvarujete, když budete informovaná, budete znát svá práva a účinné prostředky, kterými docílíte jejich respektování.

V publikaci vycházíme z mezinárodních doporučení pro normální porod a platných právních předpisů. Cílem je poskytnout vám stručný a jasný přehled nejdůležitějších práv a povinností. Komplexní právní úpravu naleznete v citovaných právních předpisech. K nim se v případě potřeby snadno dostanete skrze hypertextový odkaz v textu. Pokud byste narazily na situaci, kterou publikace neřeší, rádi vám poradíme v naší poradně na stránkách Ligy lidských práv.

Nejprve vás krátce seznámíme s důležitými faktory ovlivňujícími vztah mezi těhotnou (rodící) ženou a zdravotnickým personálem. Pochopení vzorců chování charakteristických pro zdravotnictví může přispět k nastavení realistických očekávání

¹ Definice European Network of Childbirth Associations. Dostupné z: <https://enca.info>

žen i jejich partnerů. Do praktické roviny se posuneme spolu s kapitolou o volbě poskytovatele péče – porodní asistentky, gynekologa i porodnice.

Následovat bude důležitá kapitola o informovaném souhlasu, prostřednictvím kterého rozhodujeme o tom, zda a jakou zdravotní péčí podstoupíme. Bavit se budeme také o odmítnutí péče a negativním reversu.

Mnoho žen nechce být během porodu vyrušováno a přeje si předem vyjádřit svoje přání, proto Vám vysvětlíme, jak správně pracovat s porodním plánem a dříve vysloveným přáním. V příloze naleznete praktický vzor. K prosazování vašich práv při porodu vám pomůže i vhodně zvolený doprovod, o čemž pojednává další kapitola.

V další části příručky se podíváme na nejčastější otázky řešené po porodu. Patří sem bonding a právo na nepřetržitý kontakt, ambulantní porod a registrace k pediatrovi.

A protože ani naše příručka nemůže zaručit, že vaše práva budou plně respektována, na závěr vám poskytneme návod, jak se bránit, pokud zdravotníci vaše práva porušili.

Jako bonus jsme připravily pár kapitol pro zvědavé čtenářky. Najdete zde praktické informace o rozsahu péče hrazené během těhotenství nebo srozumitelné vysvětlení, která lidská práva jsou při porodu ve hře.

Přejeme vám informačně nabitě a zajímavé čtení přínosné pro vaše porodní zkušenosti.

I. Volba poskytovatele péče

Máte právo vybrat si svého poskytovatele péče. V těhotenství jím může být porodní asistentka, gynekolog nebo oba. Během porodu je ženám nejčastěji poskytována péče v porodnici, která je poskytovatelem péče, kterou vám budou poskytovat její zaměstnanci – porodní asistentky a lékaři a lékařky. Žena může родit také v domácím prostředí.

Každá žena má právo zvolit si svého poskytovatele péče. Volba ženy může významně ovlivnit podobu péče, která jí bude poskytována.

Dřívější paternalistický přístup ve zdravotnictví byl sice už dávno nahrazen partnerským přístupem, ale ten se stále ještě plně nepřenesele ze zákona i do praxe. Lze se běžně setkat s autoritativním chováním zdravotníků, jejich rozhodováním za ženy, aniž by se jich zdravotníci zeptali na názor, a vyžadováním poslušnosti. Povědomí zdravotníků o právech žen bývá nedostatečné, navíc se zdravotníci mnohdy mylně domnívají, že mají odpovědnost za nenarozené dítě, a tedy i právo za vás rozhodovat. Pokud chcete, aby zdravotníci respektovali vaše práva, počítejte s tím, že je sama budete muset aktivně prosazovat.

VOLBA PÉČE BĚHEM TĚHOTENSTVÍ

V těhotenství si můžete zvolit péči gynekologa, což je obvyklá péče hrazená pojišťovnou, nebo péči komunitní porodní asistentky, která má sice svoje výhody pro zdravé ženy s nízkým rizikem, ale systém veřejného zdravotního pojištění bohužel tuto péči zatím nehradí. Další možností je využít služby obou. Právo zvolit si poskytovatele péče přiznává [§ 28/3b ZZS](#).

Péče gynekologa

Ke gynekologovi jako poskytovateli hrazené péče se registrujete a podle [§ 11/1b ZVZP](#) jej můžete změnit každé tři měsíce. Gynekolog poskytuje péči během těhotenství zpravidla do 38. týdne těhotenství, kdy vás odešle porodnice. Po propuštění z porodnice můžete znovu čerpat jeho péči. Rozsah péče gynekologa, která je hrazená z veřejného zdravotního pojištění, najdete v bonusové kapitole. Gynekolog může nabízet i úkony nad rámec veřejného zdravotního pojištění, ale vždy máte právo se rozhodnout využít jen základní hrazenou péči bez nutnosti cokoliv připlácet.

Péče komunitní porodní asistentky

Komunitní porodní asistentka pracuje samostatně převážně mimo nemocnici a poskytuje kontinuální péči v těhotenství, během porodu a šestinedělí. Porodní asistentka poskytuje péči ženám s nízkým rizikem, u kterých těhotenství probíhá fyziologicky a očekává se fyziologický porod. Samostatný výkon profese znamená, že porodní asistentka není podřízená lékaři a pracuje bez jeho dohledu. Profese porodní asistentky je také jedinečná v tom, že v sobě zahrnuje kompetenci pečovat společně o rodičku i novorozence. Pouze při zjištění rizika porodní asistentka odesílá ženy do péče lékařů, což neznamená, že jim nemůže nadále poskytovat péči, ale poskytuje ji ve spolupráci s lékaři.

Porodní asistentka může poskytovat péči při porodu buď v porodnici, kam zpravidla odjíždí společně s ženou, nebo v domácím prostředí.

Pro váš porod bude důležité, jestli má vaše porodní asistentka smlouvu ve vámi zvolené porodnici, a to i v případě, že plánujete porod v domácím prostředí z důvodu možného převozu.

Pouze pokud má porodní asistentka smlouvu s nemocnicí, může plnohodnotně poskytovat péči při porodu i s využitím technického vybavení nemocnice a mít váš porod v nemocnici „na starost“ (v praxi nevhodně označováno jako vedení porodu). Zde zároveň upozorňujeme, že v podmínkách českých porodnic nejde o zcela samostatný výkon profese porodní asistentky, neboť více či méně musí pracovat pod dohledem lékařů.

Pokud vaše porodní asistentka nemá smlouvu s porodnicí, bude vás přijímat a poskytovat vám péči personál nemocnice a vaše porodní asistentka bude pouze v roli konzultantky, na jejíž přítomnost a konzultace máte právo ([§ 2/2b](#), [§ 28/3c ZS](#)). Můžete se setkat s mylnou informací, že se porodní asistentka, která nemá smlouvu s nemocnicí, nachází v pozici doly. Ve skutečnosti absence smlouvy porodní asistentku nezbavuje její odbornosti.

Pokud porodní asistentka, která o vás pečovala v těhotenství, která vás zná a s kterou k sobě máte oboustrannou důvěru, o vás pečuje i při porodu, jde o kontinuální péči. Přítomnost porodní asistentky jako konzultantky se kontinuální péči přibližuje.

Kontinuální péče porodní asistentky přináší výhody nejen zdravotní (méně intervencí, lepší zdraví), ale navíc přináší ženám větší pocit kontroly nad svým tělem a životem, lepší možnosti

pro informované rozhodování a více podpory, vyšší kompetence matek pečovat o své dítě (vyšší míra kojení i spokojenosti).²

Porodní asistentka není registrující poskytovatel jako gynekolog, proto nedochází k registraci, ale pouze k běžnému přijetí do péče. Zároveň se přijetím do péče u porodní asistentky, ale i u gynekologa, uzavírá smlouva o péči o zdraví podle [§ 2636](#) a násl. OZ, která může, ale nemusí být písemná. Vzhledem k tomu, že péče porodní asistentky není téměř hrazena pojišťovnou a její rozsah a úhrada nejsou předem dány jako u hrazené péče gynekologa, doporučujeme uzavřít písemnou smlouvu a ujednat si rozsah péče a odměnu za služby. O problémech s úhradou péče porodních asistentek z veřejného zdravotního pojištění se dočtete v bonusové kapitole.

VOLBA PORODNICE

Máte právo si svobodně zvolit jakoukoliv porodnici a být přijata bez ohledu na místo bydliště a bez ohledu na to, kam jste docházela na poradny v závěru těhotenství. Ze zákona porodnice nesmí odmítnout přijetí ženy, jde-li o porod ([§ 48/3 ZZS](#)), a to z žádného důvodu. Přesto se můžete setkat se snahou odmítnout vás z kapacitních důvodů nebo s tvrzením, že nebudete přijata, pokud nesplníte podmínky porodnice.

Nedostatek kapacity (vytíženost, přeplněnost) v porodnicích je reálný problém, ale nelze ho řešit nezákonným odmítáním žen s rozběhlým porodem. V porodnici by vás měli nejprve vyšetřit, a pokud to bude váš zdravotní stav umožňovat, může vám personál doporučit převoz do jiné porodnice, která má volnou kapacitu. Rozhodnutí je ale na vás. Pokud i po vysvětlení situace budete trvat na přijetí i za cenu toho, že budete rodit za méně komfortních podmínek, musí to personál respektovat. Pokud by vás personál přesto odmítal přijmout, vyžádejte si písemnou zprávu, ve které je uveden důvod odmítnutí přijetí do péče a kterou je porodnice povinna vydat ([§ 48/5 ZZS](#)).

Porodnice si také stanovují podmínky přijetí k porodu a poskytnutí péče, které nemají oporu v zákoně a kterými vyvolávají dojem, že musíte tyto podmínky přijmout, jinak nebudete přijata k porodu a nebude vám poskytnuta péče. Jedná se zejména o registrace k porodu do určitého termínu, podpis smlouvy o péči, která zkracuje vaše práva, nebo zákaz jiných porodních přání než těch, které porodnice „akceptuje“. Všechny tyto podmínky zasahují bez právního důvodu do vašich práv, nejste povinna je respektovat a jejich nedodržení nemůže být důvodem k nepřijetí a odepření péče. I v těchto případech si můžete vyžádat zprávu o odmítnutí. Omezování porodních přání se více věnuje kapitola Porodní plán a dříve vyslovené přání.

Příkladem špatné praxe je pražský Ústav pro péči o matku a dítě, který praktikuje všechny tři uvedené podmínky. Například zdánlivě nutnou registraci porodu podmiňuje uzavřením smlouvy o péči o zdraví, která obsahuje závazek ženy „dodržovat léčebný postup navržený poskytovatelem“, což je v přímém

² Pavlíková, Markéta. *COSMOS A M@NGO: Randomizované studie o kontinuální péči porodní asistentky*. 19. 9. 2014. Dostupné zde: <http://www.biostatisticka.cz/cosmos-a-mango-randomizovane-studie-o-kontinuálni-peci-porodni-asistentky>.

rozporu s právem na informovaný souhlas. Některé ženy, které se smlouvou sice nesouhlasí, ale chtějí si zajistit hladké předporodní kontroly v porodnici bez konfliktů s personálem, mohou zvolit řešení v podobě podepsání smlouvy a při přijetí k porodu odstoupení od smlouvy (například formou zápisu do písemného souhlasu s hospitalizací).

Na rozdíl od poskytovatelů péče v těhotenství není ve standardní péči porodnice zahrnuta volba konkrétní porodní asistentky nebo lékaře. Některé porodnice nabízejí možnost zvolit si zdravotníka jako placenou službu, sem spadají i externí porodní asistentky, které mají smlouvu s nemocnicí. Pokud tuto službu nevyužijete nebo není dostupná, přijdete pravděpodobně při porodu do kontaktu s neznámým personálem. Proto doporučujeme mít s sebou svá písemná porodní přání a doprovod, který je asertivní a pomůže vám vaše přání prosazovat. O tom pojednávají samostatné kapitoly.

Odmítnutí a ukončení péče těhotné ženě

Jak již bylo vysvětleno v předchozím textu, že v případě porodu vás nemůže porodnice odmítnout. To ale neplatí v době těhotenství, proto si vysvětlíme, jak je to s možností odmítnutí přijetí nebo ukončení péče těhotné ženě v případě gynekologa, komunitní porodní asistentky, porodnice při poradnách v závěru těhotenství, při hospitalizaci v těhotenství nebo u dalších poskytovatelů ambulantní péče.

Kdokoliv ze zmíněných poskytovatelů péče vás může odmítnout přijmout do péče, pokud má podle svého posouzení plnou kapacitu a nepřijímá další pacienty, pokud přijetí brání provozní důvody, per-

sonální zabezpečení nebo technické a věcné vybavení nebo pokud nemá uzavřenou smlouvu s vaší zdravotní pojišťovnou ([§ 48/1 ZZS](#)).

Pokud vás již poskytovatel přijal do péče, může péči o vás ukončit jen ze zákonem stanovených důvodů s výjimkou situace, kdy by ukončením péče došlo k bezprostřednímu ohrožení života nebo vážnému poškození zdraví pacienta ([§ 48/2 ZZS](#)). Zákonné důvody ukončení péče jsou i s vysvětlením uvedeny v tabulce na následující straně.

Přesto někteří poskytovatelé chtějí ukončit ženám péči i v případech, kdy odmítnou některý z navržených postupů, jak ukazuje i následující reálný příběh.

„U mého gynekologa jsem odmítla jediný screening. Pan doktor se na mě rozčlil a odmítl respektovat mé přání. Říkal mi, že příroda má na rozdíl ode mě rozum a dítě má nohy i ruce. Pak mi oznámil, že mě již nebude ošetřovat. Jako daň za svobodnou volbu jsem si musela najít jiného doktora.“

Klára R., Dvůr Králové 2017

Lékař nejenže porušil právo ženy neoprávněným ukončením veškeré péče, ale také porušil její právo rozhodovat o tom, zda a jakou péči podstoupí – právo na informovaný souhlas. Žena z příběhu se proti porušení svých práv mohla bránit písemným sdělením lékaři, že trvá na pokračování poskytování péče, a také na něj mohla podat stížnost. Pokud byl lékař přesvědčen, že je vyšetření nutné, mohl si od ženy nechat podepsat negativní reverz. Informovaný souhlas i negativní revers popisujeme podrobně v následujících kapitolách.

UKONČENÍ PÉČE V TĚHOTENSTVÍ

1.	Volba nového poskytovatele péče	Původní poskytovatel je povinen novému poskytovateli předat potřebné informace k zajištění návaznosti zdravotních služeb, nejčastěji formou výpisu nebo kopie zdravotnické dokumentace.
2.	Pominutí důvodů pro poskytování péče kromě registrujících poskytovatelů péče	Gynekolog jako registrující poskytovatel nemůže ukončit péči. Tento důvod se vztahuje na jiné poskytovatele, kteří vám poskytnou péči, která vyřeší váš zdravotní stav a pominou tak důvody další péče (například jednorázová hospitalizace nebo „velký“ ultrazvuk).
3.	Vyslovení nesouhlasu s poskytováním veškeré péče	Tento důvod nelze využít, pokud část nabízené péče odmítáte, ale s částí souhlasíte (například odmítáte vnitřní vyšetření u gynekologa, ale chcete docházet na poradny a sledovat těhotenství).
4.	Závažné omezování práv ostatních pacientů, úmyslné a soustavné nedodržování odsouhlasené léčby, porušování vnitřního řádu bez zavinění zdravotním stavem	Může jít o napadání pacientů, kouření ve zdravotnickém zařízení apod. Ukončení péče z důvodu nedodržování léčby je u těhotenství spíše nevyužije, protože se převážně jedná o diagnostickou a preventivní péči, ne léčbu. Tento důvod je také problematický z důvodu práva pacienta odvolat svůj souhlas.
5.	Ukončení nutné součinnosti pro další poskytování péče bez zavinění zdravotním stavem	Například se opakovaně a bez omluvy nedostavíte na dohodnutý termín prohlídky.

Dětem volí poskytovatele péče jejich rodiče. V případě dětských pacientů platí stejné zákonné důvody pro odmítnutí přijetí do péče jako u dospělých. U praktických dětských lékařů se rodiče setkávají s odmítnutím přijetí dítěte do péče z důvodu ambulantního nebo domácího porodu nebo z důvodu odmítnutí očkování. Toto ale není zákonný důvod odmítnutí, proto lékaři přijetí dětí odmítají pod záminkou plné kapacity, přestože jiné dětské pacienty přijímají. Je zcela na vás, zda lékaři předem sdělíte, jaký způsob porodu plánujete nebo jaký je váš postoj k očkování. Pokud máte obavy z odmítnutí, nejprve se lékaře zeptejte, zda má volnou kapacitu, případně si hovor nahrávejte pro účely stížnosti.

V případě, že se vám nepodaří najít v okolí bydliště dětského lékaře, obraťte se na zdravotní pojišťovnu, která má povinnost pojištěncům zajistit dostupnost péče. Pro úplnost dodáváme, že první zdravotní pojišťovna dítěte je shodná se zdravotní pojišťovnou matky.

Shrnutí:

- Můžete si zvolit, zda v těhotenství budete navštěvovat gynekologa nebo komunitní porodní asistentku, případně oba.
- Porodnici si můžete zvolit zcela podle svého uvážení, v průběhu porodu vás v žádné porodnici nesmí odmítnout.
- Péči v průběhu těhotenství vám může poskytovatel ukončit pouze ze zákonných důvodů, důvodem odmítnutí nesmí být skutečnost, že odmítáte část navrhované péče.

II. Informovaný souhlas

Informovaný souhlas je jeden z nástrojů, pomocí kterého žena při poskytování péče rozhoduje o svém těle. Jde o způsob vyjádření svobodné vůle určitý zákrok podstoupit, vybrat si alternativu nebo zcela odmítnout. K udělení informovaného souhlasu je třeba mít dostatek informací od porodní asistentky nebo lékaře.

K poskytování zdravotních služeb je na základě [čl. 5 Úmluvy o biomedicíně](#) a dle [§ 28 ZZS](#) potřeba získat od pacienta svobodný a informovaný souhlas. Kromě případů stanovených zákonem, o nichž budeme psát níže. Součástí práva rozhodovat o svém těle je i možnost zvolit si variantu, která je z pohledu jiných vnímána jako nerozumná. Udělený souhlas může pacient odvolat až do chvíle, kdy by mu přerušení zákroku způsobilo vážnou újmu.

INFORMOVANÝ SOUHLAS A JEHO SMYSL

Informovaný souhlas je mnohdy mylně vnímán jako dokument, který žena po přečtení podepíše. K platnosti takového dokumentu je potřeba, aby byl výsledkem procesu – dialogu mezi ženou a zdravotníkem. Ten se skládá z několika kroků od informování, přes kladení a zodpovídání dotazů až po finální svobodné rozhodnutí. Pokud by tyto kroky byly vynechány a došlo jen k podpisu, informovaný souhlas bude neplatný. Stejně tak, pokud by došlo k nátlaku a souhlas nebyl svobodný. Podrobný postup získávání/udělování souhlasu naleznete níže.

Zakotvení institutu informovaného souhlasu představuje opuštění paternalistického modelu péče a přechod k partnerskému vztahu. Ženy mohou díky této změně při volbě zdravotní péče zohlednit své individuální potřeby a hodnoty. Možností volby může být několik, ale vždy existuje alespoň druhá možnost

– péči zcela odmítnout. Získání informovaného souhlasu k zároku, se kterým je pacient vnitřně ztotožněn, by mělo být jedním z předních zájmů zdravotníků. Využít by měli zejména přesvědčivé argumenty založené na důkazech a své komunikační schopnosti.

Informovaný souhlas je třeba vnímat jako proces, na jehož konci stojí rozhodnutí, nikoli jen jako dokument, který podepisujeme.

Praktický příklad

Proměnlivost obsahu postupu lege artis můžeme demonstrovat na příkladu císařského řezu ve 30. týdnu těhotenství. Dvě pacientky se rozhodnou déle nečekat a podstoupit císařský řez. První ženě lékař provede řez a druhou pouze hospitalizuje. V obou případech se jednalo o postup lege artis. První pacientka byla ohrožena na životě a dítěti se nedařilo dobře. Druhá žena trpěla silnými bolestmi zad a dítě bylo v pořádku. Pokud by lékař provedl císařský řez i jí, nejednalo by se o postup lege artis, vykonal by velkou břišní operaci bez indikace a ohrozil život nebo zdraví dítěte.

Informovaný souhlas u nezletilého uděluje dle [§ 35 odst. 1 ZZS](#) zákonný zástupce, zpravidla rodič (nezletilý sám jej může sám udělit, pokud je dostatečně rozumově vyspělý). Právo rozhodovat za dítě vyplývá z rodičovské odpovědnosti dle § 858 občanského zákoníku, jejíž součástí je právo a zároveň povinnost pečovat o zdraví dítěte. Odpovědnost za zdraví nezletilého nesou rodiče, nikoli lékař. Ten odpovídá pouze za odbornost své práce, tedy za to, že včas nabízí zdravotní péči, která je potřebná s ohledem na zdravotní stav dítěte. Práva rodičů nejsou absolutní a existují výjimečné situace, kdy lékař může a musí dítěti poskytnout péči i bez souhlasu rodičů nebo i přes jejich nesouhlas, jak popisujeme níže.

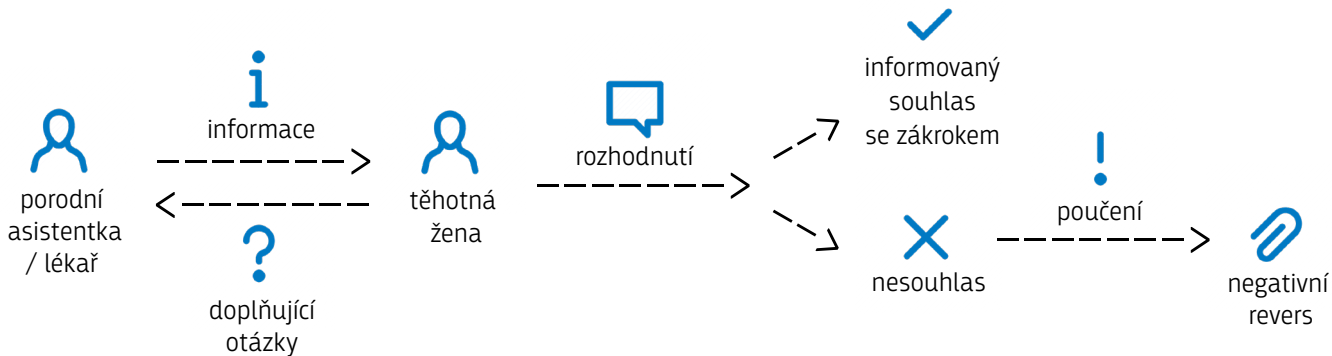
PROCES ZÍSKÁNÍ INFORMOVANÉHO SOUHLASU

V praxi si můžeme získávání souhlasu představit následovně. Žena přijde k porodní asistentce nebo lékaři. Sdělí jim relevantní informace (jak se cítí, proč přišla, zda má nějaké obtíže apod.) Následně zdravotník zpravidla potřebuje ženu vyšetřit (zákon používá souhrnné označení zákrok). Nyní potřebuje získat souhlas se zákrokem. Platný souhlas se zákrokem musí splnit dvě podmínky podle [§ 34 ZZS](#). Být **svobodný** a **informovaný**.

Načasování informování

O zdravotním stavu porodní asistentka nebo lékař informují vždy, když rodící ženu přijímají do péče. A následně vždy, když je to účelné. Informace k zákroku podávají vždy, jen tak mohou získat informovaný souhlas. V ideálním případě je dobré probrat možné zákroky před porodem, aby se rodící žena mohla rozhodnout ve chvíli, kdy nepocituje bolest či jiný diskomfort.

Souhlas můžete odvolat až do chvíle, kdy bylo započato s úkonem a došlo by k vážnému poškození zdraví nebo ohrožení života.

Svoboda

Jednou podmínkou platného souhlasu je, že se žena rozhodla svobodně. Rozhodnutí nesmí být učiněno pod nátlakem. Tak se

můžeme cítit i vlivem nedostatku času, proto by k informování mělo docházet ve vhodnou dobu, pokud nejde o akutní stav.

FYZICKÝ NÁTLAK

Způsob	Příklad
Použití fyzické síly nebo omezení k donucení ženy k určitému úkonu nebo zabránění ženě učinit určitý úkon	Odvlečení na lůžko, držení nohou, kurtování, znemožnění změny polohy, znemožnění opustit lůžko

PSYCHICKÝ NÁTLAK

Sdělení možného rizika jako faktu, který určitě nastane	„Budete se pomočovat celý život.“ „Vaše dítě zemře.“ „Roztrhnete se.“
Citová manipulace	„Přece máte raději miminko než svoje pohodlí.“
Přistoupení k provedení zákroku nebo přípravě na něj jako nevyhnutelné skutečnosti	Lékař ihned přistoupí k vyšetření, aniž by žena dostala prostor se rozhodnout. Žena přijde na pokoj a zde je již přichystané oblečení na operaci, přestože s operací nesouhlasila.
Informování těsně před vyšetřením nebo zákrokem nebo při jeho započetí	Informace jsou ženě poskytovány po přijetí k porodu, kdy má bolesti, přestože ji nemocnice mohla informovat kdykoliv dříve při předporodních prohlídkách.
Vytváření nátlaku prostřednictvím osoby blízké	„Řekněte mamince, ať se nechá vyšetřit, budete si jinak vyčítat, že jste nic neudělala.“

A jiné formy manipulace k určitému rozhodnutí

Informovanost

První krok představuje informování o zdravotním stavu – patří sem informace o příčině, původu, stádiu a vývoji. Poté sdělí, jaký postup navrhuje a jaké má důsledky a rizika. Představí

další možnosti péče – dostupné alternativy. Na závěr informuje o dopadech do budoucna. Jaká bude další léčba, zda bude žena mít omezení a doporučení do budoucna.

INFORMACE DLE § 31 ZÁKONA O ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH

Typ informace		Obsah informace	Praktická ukázka informování u vnitřního vyšetření
1.	Zdravotní stav	Vysvětlení toho, co PA/lékař zjistili. Informace o průběhu těhotenství a jeho předpokládaném vývoji. V případě rizikového faktoru nebo onemocnění informace o příčině, původu, stádiu, a předpokládaném vývoji.	„Prozatím to vypadá na fyziologický porod.“
2.	Navrhovaná zdravotní služby a její přínosy	Vysvětlení, o jaké vyšetření, zákrok nebo léčbu se jedná, jejich účel, povaha a přínosy (čeho se má docílit a jak se provádí).	„Nyní bych vám ráda provedla vnitřní vyšetření, abychom zjistily, v jaké fázi je porod.“
3.	Důsledky a rizika navrhované zdravotní služby	Vysvětlení, jaké má navrhovaná zdravotní služba předpokládané přínosy, možné důsledky a rizika (zejména ta nejčastější a nejzávažnější).	„Při vnitřním vyšetření hrozí zanesení infekce, ale toto riziko snižují sterilní rukavice. Může dojít k podráždění čípku či krvácení.“
4.	Jiné možnosti poskytnutí zdravotní služby + jejich přínosy, důsledky a rizika	Vysvětlení, jaká jsou další možná řešení včetně těch, která jsou dostupná u jiných poskytovatelů nebo mimo veřejné zdravotní pojištění.	„Jinou možností je vnější vyšetření pohmatem, pomocí kterého lze zjistit, zda naléhá hlavička. Ale stav čípku nezjistíme.“

5.	Další potřebné a následné zdravotní služby a omezení a doporučení ve způsobu života s ohledem na zdravotní stav	Zda bude nutná další léčba, nějaká omezení a doporučení.	„Vyšetření ukáže současný stav, který se bude měnit. Může nastat potřeba vyšetření zopakovat.“
6.	Vždy je jinou možností (jinými slovy „alternativou“) odložení nebo neprovedení navrhované zdravotní služby.		
+ srozumitelné zodpovězení doplňujících otázek položených ženou nebo jí určenou osobou			

Doplňující otázky

Žena má dle [§ 31 ZZS](#) právo klást doplňující otázky týkající se zdravotního stavu a navrhovaných zdravotních služeb kdykoliv v průběhu informování nebo po jeho skončení. Cílem je, aby žena měla možnost všemu dostatečně porozumět a informovaně se rozhodnout. Zdravotník má povinnost na otázky odpovídat.

Rozhodnutí

- Po získání informací i odpovědí na otázky se rozhodnete zda:
- Souhlasíte se zákrokem – udělíte informovaný souhlas
 - Nesouhlasíte se zákrokem – můžete podepsat negativní revers (více informací v další kapitole)
 - Zvolíte nabízenou alternativu – udělíte souhlas k alternativě

Souhlas lze udělit ústně, konkludentně (podáním ruky k odběru krve) a písemně. Písemný souhlas je nejvhodnější variantou z hlediska průkaznosti, proto se s ním setkáte často, přestože jej zákon v této podobě vyžaduje pouze k hospitalizaci.

Formulářové informované souhlasy

Předpřipravený informovaný souhlas je běžnou praxí v českém zdravotnictví. Uspadňuje předání informací a slouží jako důkaz o získání souhlasu. Správně jej lze použít jen jako podklad pro ústní komunikaci se ženou. Jedině díky rozhovoru může zdravotník poznat, zda informacím žena rozumí a může udělit informovaný souhlas.

Žena má vždy právo požadovat upravení souhlasu nebo jej sama upravit tak, aby obsahoval pouze pravdivé informace. Pokud tedy s částí souhlasu nesouhlasí nebo jsou v něm uve-

deny informace například o možnosti kladení dotazů a nebylo tomu tak, je jejím právem informace vyškrtnout. Zasahovat by neměla pouze do části, v níž jsou popsány informace z tabulky výše, tedy do medicínských informací.

Informovaný souhlas s porodem

Při přijetí do porodnice se můžete setkat s podepisováním balíčku informovaných souhlasů. Ten zpravidla obsahuje souhlas s hospitalizací, souhlas s porodem, případně další dokumenty. Souhlas s porodem zpravidla obsahuje celou řadu zákroků, které mohou v průběhu porodu nastat. Mezi ně patří poslech ozev, vnitřní vyšetření, tišení bolesti, nástřih hráze, provedení akutního císařského řezu.

Ani v tento moment nezapomeňte na povinnost vás informovat ústně a Vaše právo se ptát na doplňující otázky. Nikdy nepodepisujte nic, s čím nesouhlasíte – cokoliv, s čím nesouhlasíte, můžete vyškrtnout nebo k tomu dopsat svoji výhradu. Nemusíte se obávat nepřijetí v případě, že nepodepíšete některý z dokumentů. Podrobněji se o volbě poskytovatele bavíme v první kapitole.

Velký benefit může mít vyplnění anamnézy a podpis těchto dokumentů v předstihu, nikoli až při probíhajícím porodu. Získáte tak více času a klidu na své rozhodnutí.

Postup lege artis

S trochou nadsázky lze říct, že si žena od porodní asistentky či lékaře objednáva službu, kterou si platí nepřímo skrze zdravotní

pojištění. Nabídka je však omezená pouze na indikované zákroky. Tím se myslí takové zákroky, které mohou dosáhnout účelu (léčebného, diagnostického, ...) Porodní asistentka či lékař mohou provádět pouze zákroky, které jsou lege artis – podle pravidel lékařské vědy. Ještě vhodnější je označení zákroky, které jsou v souladu s *Evidence Based Medicine* – neboli průnik tří podmínek:

1. zákrok vychází z nejnovějších medicínských poznatků založených na důkazech
2. klinické zkušenosti
3. je v souladu s přáním pacienta.

Hospitalizace bez souhlasu

Bez souhlasu lze dle [§ 38 odst. 1 ZZS](#) hospitalizovat osobu, které je nutné poskytnout neodkladnou péči, ke které nemůže dát souhlas. Dále osobu, která ohrožuje sebe nebo okolí, jeví známky duševní poruchy nebo je pod vlivem návykové látky a nelze použít mírnější opatření. Dalšími v porodnictví nepravděpodobnými důvody jsou nařízená vyšetření, karanténa nebo ochranné léčení apod. Hospitalizace je pobyt delší než 24 hodin a souhlas s ním musí být vždy písemný.

Praktický příklad

Žena se po autonehodě se nachází v bezvědomí a je třeba ji operovat. Lékaři mohou zákrok provést, protože žena nemůže v bezvědomí udělit souhlas, zákrok jí může zachránit život a nelze jej odložit do doby, kdy by již žena nebyla v bezvědomí, proto ji lze i hospitalizovat.

Děti právo chrání intenzivněji. V případě nezletilého lze neodkladnou péči poskytnout také k nezbytné záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví nebo léčbě duševní poruchy. Nemusí být splněna podmínka, že nelze získat informovaný souhlas. Lékaři mohou a musí jednat i v případech, kdy s tím rodiče nesouhlasí. Musí se však jednat o skutečné ohrožení života nebo zdraví v danou chvíli, pouze hypotetické ohrožení nestačí. Jiné neodkladné a akutní zákroky mohou zdravotníci provést jen, pokud není rodič přítomen a nemůžou získat souhlas, což se na porodnictví spíše nevztahuje ([§35/3b ZZS](#)).

Ukázky špatné praxe

- „Podepište nám tady ten papír, že souhlasíte a byla jste poučena.“
- „Teď Vám dáme něco proti bolesti.“
- „Lehněte si a my Vás vyšetříme.“
- „Takhle se to u nás dělá, musíte to vydržet.“
- „Bez toho родit nemůžete.“

Shrnutí:

- Každý zákrok je možné provést pouze se souhlasem ženy.
 1. Porodní asistentka nebo lékař osobně a řádně informuje ženu ve výše uvedeném rozsahu o lege artis možnostech
 2. Ženě jsou zodpovězeny případné doplňující otázky
 3. Žena udělí svobodný a informovaný souhlas
- Výjimkou jsou život a zdraví zachraňující zákroky v případech, že k nim nemůže žena dát souhlas.
- Souhlas je možné odvolat až do doby, kdy by jeho přerušení poškodilo život nebo zdraví.
- U formulářových informovaných souhlasů je potřebné podepsat jen pravdivé informace a informace, se kterými souhlasím. Zbylé lze vyškrtat.
- Za dítě má zodpovědnost rodič nikoli lékař. Rodič uděluje informovaný souhlas se zákroky.

III. Odmítnutí péče a negativní revers

Navrhovanou zdravotní péčí můžete odmítnout. V případě, kdy zdravotník vyhodnotí, že její neposkytnutí může vážně poškodit vaše zdraví nebo ohrozit váš život nebo nenarozené dítě, může použít negativní revers – písemný záznam o odmítnutí navrhované péče.

Negativní revers představuje právní ochranu pro zdravotníky a díky němu se nemusí obávat právních následků kvůli neposkytnutí péče. Spolu s informovaným souhlasem je negativní revers nástroj, který slouží k vašemu rozhodování o péči.

Jak ukazuje infografika k infomovanému souhlasu v závěru předchozí kapitoly, proces získávání informovaného souhlasu může vyústit právě ve váš nesouhlas s navrhovanou péčí a na tento nesouhlas mohou zdravotníci reagovat využitím negativního reversu.

Výhodou negativního reversu je oboustranně férové vyřešení situace, kdy vám zdravotníci navrhnou z jejich pohledu důležitý postup a vy jej odmítáte.

Dokument podepsaný oběma stranami představuje důkaz o tom, že zdravotníci nic nezanedbali, včas vás informovali a péči vám nabídli, ale nebyla vám poskytnuta z důvodu vašeho rozhodnutí. Tímto důkazem jsou zdravotníci chráněni pro případ sporu, což oboustranně přispívá k právní jistotě a respektu.

Negativní revers nemusí zdravotníci používat vždy, když něco odmítáte. Jeho použití je na místě v případě, kdy odmítnutím péče hrozí vážné poškození zdraví nebo ohrožení života.

Náležitosti negativního reversu

Negativní revers upravuje § 34/3 ZZS, z kterého vyplývá povinnost zdravotníků učinit všechny tyto kroky:

- opakovaně vás informovat o vašem aktuálním zdravotním stavu a navrhované zdravotní službě,
- a to v takovém rozsahu a způsobem, z kterého je zřejmé, že neposkytnutí zdravotní služby může vážně poškodit vaše zdraví nebo ohrozit váš život nebo ohrozit nenarozené dítě (včetně vyjmenování hrožících rizik – je potřeba zmínit ta rizika, která jsou častá nebo závažná); informování musí být pravdivé a neutrální, tedy bez zastrahování, nátlaku nebo vyhrožování ukončením péče apod.,
- sepsat o tom písemný záznam s uvedením místa, data (případně i času), připojením svého podpisu a vyžádat si i váš podpis.

Podepsání negativního reversu a odmítnutí podepsání

Nemáte povinnost negativní revers podepsat, proto záznam můžete, ale nemusíte podepisovat. Pokud k vám zdravotníci přistupovali korektně, doporučujeme záznam podepsat jako výše zmíněné férové řešení situace.

Některé ženy ale záznam odmítají podepsat v situaci, kdy je ně činěn nátlak, jsou nedostatečně nebo manipulativně informovány, nebo jsou v záznamu uvedeny nepravdivé informace. Také se v praxi můžete setkat s tím, že se vám zdravotníci pokusí provést zákrok bez upozornění, a po vašem odmítnutí přijdou s požadavkem, abyste podepsala negativní revers, ale bez náležitého informování. Takové praktiky také mohou vést k odmítnutí na straně ženy.

Pokud odmítnete negativní revers podepsat, zdravotníci ze zákona tuto skutečnost o odmítnutí podpisu do záznamu doplní a záznam podepíše zdravotnický pracovník a svědek.

Další řešení kromě odmítnutí záznam podepsat, je před jeho podpisem do něj doplnit vaše výhrady nebo vyjádření, které tak budou součástí záznamu. V každém případě doporučujeme si dokument vyfotit před jeho odevzdáním zdravotníkům pro svou potřebu a zdokumentování jeho obsahu.

Odmítnutí hospitalizace a negativní revers

Pokud nesouhlasíte s hospitalizací v průběhu těhotenství nebo chcete po porodu odejít dříve, než porodnice doporučuje (ambulantní porod), opět mohou zdravotníci použít negativní revers. V některých porodnicích se ženy setkávají s neochotou zdravotníků negativní revers vystavit, což může vyvolávat dojem, že bez něj nelze zdravotnické zařízení opustit. To je omyl – jak jsme již zmiňovaly, negativní revers slouží jako ochrana zdravotníků, takže je v jejich zájmu negativní revers vystavit

a mít důkaz, že nic nezanedbali. Naopak negativní revers nemá žádný vliv na vaše právo kdykoliv z nemocnice odejít, ať už po podepsaném negativním reversu nebo bez toho. Problematice ambulantního porodu se věnujeme v jiné kapitole.

Existuje situace, kdy nemůžete zdravotní služby odmítnout?

Nedotknutelnost osoby, která je jako základní právo zaručena v [čl. 7 odst. 1](#) Listiny základních práv a svobod, znamená, že bez vašeho souhlasu nesmí nikdo nic provádět s vaším tělem a zasahovat do vaší fyzické integrity. Toto právo může být omezeno jen v případech stanovených zákonem. Zákon ale nestanoví těhotné nebo rodící ženě povinnost se podrobit jakémukoliv vyšetření nebo zákroku. Odmítnout tedy můžete jakoukoli péči, se kterou nesouhlasíte.

Na druhou stranu zákon pro ochranu některých zranitelných osob dává zdravotníkům možnost poskytnout neodkladnou péči bez souhlasu (čímž je myšleno i proti vůli dané osoby), přičemž v porodnictví přichází do úvahy tyto případy:

- zdravotní stav pacientovi neumožňuje vyslovit souhlas (typickým příkladem je pacient v bezvědomí, ale může jít i osobu s vážnou duševní poruchou, která objektivně není schopná rozhodovat o péči), čímž ale není dotčeno dříve vyslovené přání (tedy dříve vyslovené přání má přednost před rozhodováním zdravotníků),

- jde o nezletilou osobu nebo osobu s omezenou svéprávností a neodkladná péče je nezbytná k záchraně jejího života nebo zamezení vážného poškození zdraví.

U plně svéprávné dospělé ženy, která je při vědomí, nepřipadají tyto případy v úvahu. I v případě porodu je žena schopna se vyjádřit a alespoň slovem „ano“ vyjádřit s navrhovanou péčí souhlas, i když není čas na další vysvětlování. Proto musí být respektován i vyjádřený nesouhlas.

Na druhou stranu je nutné upozornit na to, že české soudy zatím neposkytují ochranu právu ženy na fyzickou integritu a svobodné rozhodování při porodu. Namísto toho se řídí paternalistickým pojetím zdravotní péče a tolerují zásahy do práv žen a porodnické násilí na ženách pod záminkou ochrany nenarozeného dítěte. Pro bližší informace k této problematice doporučujeme článek advokátky Adély Hořejší „Porodnické násilí. Jak (staří) muži rozhodují o tělech (mladých) žen“ v knize Mužské právo nebo kapitolu Projevy porodnického násilí v porodnicích v [diplomové práci](#) právničky Sandry Paškové, kde najdete zajímavé statistiky o nadužívání rutinních postupů. Za této situace bohužel nemůžete spoléhat na to, že zdravotníci budou vždy respektovat vaše odmítnutí zákroku, proto doporučujeme spoléhat spíše na svůj doprovod, který bude připraven i fyzicky zamezit zdravotníkům v postupech, které si nepřejete.

Z rozsudku soudu z roku 2016 v [kauze „brněnská záchranka“](#):

„Nástrojem, který se k přiměřenému řešení celé situace nabízel, byl negativní revers (informovaný nesouhlas s dalším poskytováním péče). (...) Pokud je pak mezi některými zdravotnickými pracovníky v rámci vadných představ o právech pacientů (...) dovozováno, že „revers za dítě nelze podepsat“, je tato představa zavádějící. Soud zcela souhlasí s publikovanými názory teorie medicínského práva (...), dle kterých zákonný zástupce může zásadně jménem dítěte (včetně novorozence) rozhodnout o odmítnutí péče, nejedná-li se právě o situaci popsanou v § 23 odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu (naše pozn.: neodkladná péče nezbytná k záchraně života nebo zdraví dítěte). (...) Pro zásah do svobody musí být v daný moment objektivně naplněny všechny znaky zákonné výjimky, především tedy neodkladná potřeba provedení výkonu nezbytného k záchraně života či zdraví. Pokud dítě v daný moment objektivně nejeví žádné znaky poruchy zdraví, pouhá hypotetická možnost zhoršení stavu nepostačuje k naplnění zákonných podmínek a tedy k opodstatnění omezení svobody a práva rodičů rozhodovat. (...) Negativní revers je přitom i významným nástrojem právní ochrany zdravotnických pracovníků, neboť na základě písemného prohlášení o odmítnutí potřebné péče není lékař odpovědný za následky, které v důsledku neprovedení zákroku mohou u pacienta nastat.“

U dítěte v drtivé většině případů rozhodují o poskytované péči jeho zákonní zástupci, což jsou nejčastěji rodiče. Odmítnout můžete rutinní postupy, jako např. vykapávání očí, podání vitamínu K, ale i hospitalizaci dítěte. V těchto případech si od vás zdravotníci mohou vyžádat podepsání negativního reversu. Výjimkou z rozhodování rodičů je situace, kdy jde o neodkladnou péči nezbytnou k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví dítěte. V takové situaci péči odmítnout nemůžete a pochopitelně tedy nemůžete ani za dítě podepsat negativní revers.

Shrnutí:

- Navrhovanou zdravotní péči můžete odmítnout
- V případě, kdy zdravotník vyhodnotí, že její neposkytnutí může vážně poškodit vaše zdraví nebo ohrozit váš život nebo nenarozené dítě, může použít negativní revers
- Podepsání reversu slouží k ochraně zdravotníků a vyjadřuje vaši vůli odmítnout, neslouží k bránění v odchodu ze zdravotnického zařízení
- Negativní revers za dítě podepisuje rodič

IV. Porodní plán a dříve vyslovené přání

Žena může předem písemně a závazně vyjádřit svoji vůli ohledně průběhu porodu a poskytované péče, ať už formou přání nebo zákazu toho, co si nepřejí. Takovému dokumentu se obecně říká porodní plán nebo porodní přání. Už ale téměř 10 let máme v zákoně zakotveno dříve vyslovené přání, které lze v případě porodu také využít.

V dalším textu bude vysvětleno, co mají tyto dokumenty společného a jaký je mezi nimi rozdíl a také jak prakticky postupovat, abyste dosáhla svého cíle – respektování vašich přání.

PŘÍPRAVA PORODNÍHO PŘÁNÍ

Ať už dokument nazveme porodním plánem, porodním přáním nebo dříve vysloveným přáním, jeho obsahem by měla být vaše vůle s ohledem na vaše potřeby, váš zdravotní stav a možné situace, které mohou nastat v průběhu porodu nebo po něm. Doporučujeme sázet na stručnost, přehlednost a srozumitelnost. Tím zvýšíte pravděpodobnost, že se v něm zdravotníci rychle zorientují a budou s ním správně pracovat.

Doporučujeme jeho obsah probrat v dostatečném předstihu s komunitní porodní asistentkou nebo s personálem vámi zvažovaných porodnic. Výhodou je vyjasnění si možností dané porodnice. Pokud například porodnice nemá technické vybavení k porodu do vody, pochopitelně nelze mít přání, které reálně nelze splnit. Na druhou stranu přání, která souvisí s vaším tělem a soukromím, musí být respektována v každé porodnici (například zákaz provádění určitého zákroku, zákaz přítomnosti nadbytečných osob, například studentů apod.).

ZÁVAZNOST PORODNÍHO PŘÁNÍ

Tím se dostáváme k závaznosti porodního přání. Porodní přání je závazné jako projev vůle svobodného člověka. Podle Listiny základních práv a svobod „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“ Kromě toho občanský zákoník chrání svobodu, důstojnost a soukromí člověka včetně jeho přirozeného práva „brát se o vlastní štěstí“ (§ 3) a upravuje právní jednání jako projev vůle (§ 545).

Dříve vyslovené přání podle § 36 ZS je určeno pro situace, kdy pacient v budoucnu nebude schopen vyslovit souhlas nebo nesouhlas se zdravotními službami a způsobem jejich poskytnutí. Tato úprava byla zamýšlena zejména pro pacienty se závažným onemocněním nebo v závěru života. Vyloučeno není ani její použití u žen při porodu, přestože je problematické považovat ženu jen z důvodu probíhajícího porodu za „neschopnou“ vyslovit souhlas nebo nesouhlas. Intenzivní bolest a časová tíseň během porodu ale nepochybně omezují až znemožňují činit plně svobodné a informované rozhodnutí, proto by měl být upřednostněn zájem ženy se autonomně vyjádřit předem před formalistickým výkladem, že to nelze. Také může výjimečně dojít k situacím, kdy žena skutečně nebude schopná rozhodovat vůbec (bezvědomí). Dříve vyslovené přání je pro zdravotníky závazné, pokud není naplněna některá z výjimek, která jim umožňuje přání nerespektovat. Ani jedna z výjimek však není použitelná na obvyklá přání rodících žen.

Použití dříve vysloveného přání je sice na jednu stranu sporné u rodících žen, na druhou stranu má na zdravotníky větší psy-

chologický efekt „závaznosti“. Pokud Vaše porodní přání chcete učinit maximálně závazné, doporučujeme skloubit „běžné“ přání s dříve vysloveným přáním například touto formulací:

„Předkládám toto svoje dříve vyslovené přání k porodu ve smyslu § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, a trvám na jeho respektování. V případě, že nebude shledáno splnění zákonných podmínek pro uplatnění dříve vysloveného přání, trvám na respektování svých přání jako mnou vyjádřeného projevů vůle závazné dle § 545 občanského zákoníku.“

Jen porodní přání nestačí

Zatím byla řeč pouze o právní závaznosti Vašeho porodního přání, ale ještě důležitější je, aby přání byla skutečně respektována. K zajištění respektování přání doporučujeme vzít si s sebou do porodnice informovaný doprovod, který bude Vaše přání asertivně prosazovat, a nejlépe i svou porodní asistentku, které důvěřujete, jako odbornou konzultantku (nebo jiného zdravotníka).

Pokud si nepřejete některé zásahy do porodu, jako je rutinní nástřih hráze nebo riskantní tlačení na břicho rodičky (Kristellerova exprese), doporučujeme odmítnout polohu vleže na zádech, která tyto zásahy personálu umožňuje a která se navíc nedoporučuje z důvodu rizika tísně plodu.¹ Zákroky, které jsme uvedly jako příklad vychází z doporučení Světové zdravotnické organizace pro péči během porodu, pokud se o těchto doporučeních chcete dozvědět více naleznete je včetně přehledné tabulky na stránkách Unie porodních asistentek.

Aby se porodní přání neztratilo a bylo založeno do zdravotnické dokumentace, doporučujeme předat porodní přání prokazatelně, například spolu se zápisem do souhlasu s hospitalizací: „Předávám svoje dříve vyslovené přání – porodní přání a trvám na jeho respektování.“ Také doporučujeme vzít si několik výtisků – jeden pro porodní oddělení, další pro oddělení šestinedělí a jeden výtisk si nechat pro sebe nebo pro doprovod.

PODMÍNKY DŘÍVE VYSLOVENÉHO PŘÁNÍ

Dříve vyslovené přání musí splňovat určité náležitosti a ty se liší podle toho, zda učiníte „ambulantní“ nebo „nemocniční“ dříve vyslovené přání. Přestože stanovené podmínky nedávají úplně smysl, je potřeba se s nimi seznámit a rozhodnout se, kterou formu upřednostníte. Svou roli samozřejmě bude také hrát ochota druhé strany (lékaře nebo nemocnice) ke spolupráci.

DŘÍVE VYSLOVENÉ PŘÁNÍ LZE UČINIT:

U AMBULANTNÍHO LÉKAŘE	V PORODNICI
Žena projedná své dříve vyslovené přání se svým praktickým lékařem, gynekologem nebo jiným lékařem ze souvisejícího oboru zdravotní péče. Formulace v zákoně bohužel neumožňuje projednání s nelékařským zdravotním pracovníkem – porodní asistentkou.	Žena učiní dříve vyslovené přání při přijetí k hospitalizaci či kdykoliv během ní se zdravotnickým pracovníkem poskytovatele. Nemusí se tedy nutně jednat o lékaře, ale může jít také o porodní asistentku.
Lékař ženu poučí o důsledcích jejího rozhodnutí a poučení zaznamená do dříve vysloveného přání.	Zdravotnický pracovník zaznamená dříve vyslovené přání do zdravotnické dokumentace. Zákon přímo u této formy neuvádí, že musí dojít k poučení ženy, ať už písemnému nebo ústnímu, i když by to z logiky věci mělo vyplývat.
Dříve vyslovené přání žena musí opatřit svým úředně ověřeným podpisem.	Záznam podepíše žena, zdravotnický pracovník a svědek

Souvislost porodního přání s informovaným souhlasem a negativním reversem

V předchozích kapitolách jsme objasnili, že zákroky lze typicky provádět pouze s informovaným souhlasem rodící ženy, tedy po poučení. Stejně tak odmítnutí zákroku stvrzené negativním reversem probíhá po poučení zdravotníkem. Může porodní přání nahradit informovaný souhlas nebo nesouhlas?

V první řadě je potřeba rozlišovat mezi dříve vysloveným přáním dle zákona o zdravotních službách a jiným přáním. Zatímco podmínkou dříve vysloveného přání je poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí (tedy přesněji řečeno je poučení požadováno u dříve vysloveného přání učiněného mimo nemocnici), u jiné formy přání žádná taková podmínka stanovena není. Dalo by se tedy říct, že dříve vyslovené přání by mělo být informované a mohlo by nahradit informovaný souhlas nebo nesouhlas, ale jiné přání informované není a nahrazovat informované rozhodnutí nemůže.

Na druhou stranu i původní poučení v souvislosti s dříve vysloveným přáním se může ukázat jako nedostatečné při změně zdravotního stavu rodičky. Stejně tak žena může v průběhu porodu změnit názor a může souhlasit s něčím, co v porodním přání odmítala, nebo naopak odmítnout to, s čím předtím udělila souhlas. Z těchto důvodů nelze písemné přání ženy vnímat striktně tak, že je neměnné. Zdravotníci mohou ženě nabízet zdravotně opodstatněné zákroky, které ve svém porodním přání odmítla. Nemělo by se to ale dít jako forma nátlaku například opakovaným nabízením v situaci, kdy si žena nepřeje být rušena.

NEMOCNIČNÍ „PORODNÍ PLÁN“

V porodnicích se můžete setkat s vzorovým porodním plánem nebo se seznamem „akceptovaných“ porodních přání. Tyto dokumenty sice mohou sloužit jako inspirace pro sestavení vlastního porodního plánu, ale nelze přehlédnout snahu protiprávně okleštovat rozhodování žen o svém porodu. Některá obvyklá přání nejsou v položkách uvedena s tím, že požadavkům nad rámec uvedených položek údajně nelze vyhovět apod. Pokud vám položky ve vzorovém porodním plánu nevyhovují, nemusíte je využít a můžete předložit vlastní dokument s položkami podle svých potřeb. Poskytnutí péče nemůže být podmíněno podřízením se nemocničnímu porodnímu plánu.

Lze porodní přání vztáhnout i na dítě?

Právní úprava k dříve vyslovenému přání říká, že jej nelze uplatnit, jde-li o nezletilé pacienty. Nicméně smyslem této úpravy je ochrana života nezletilých a zabránění tomu, aby nedostatečně vospělý nezletilý nemohl odmítnout zachraňující péči. Smyslem rozhodně nebylo bránit rodičům dávat zdravotníkům legitimní pokyny ohledně péče o novorozence.

Jak už bylo uvedeno, je vhodné zkombinovat zákonem regulované dříve vyslovené přání s „obyčejným“ přáním jakožto projevem vůle, v tomto případě zákonného zástupce. Pokud je použití dříve vysloveného přání u nezletilých sporné, tak u „obyčejného“ přání žádné omezení rozhodování rodičů stanoveno není. Vzhledem k tomu, že rodiče mohou ústně trvat na tom, že u zdravého novorozence proběhne okamžitě nepřerušovaný bonding nebo mohou odmítnout umytí dítěte nebo podání vitamínu K, tak není důvod, proč by tyto pokyny nemohli personálu sdělit i písemně.

Shrnutí:

- Spojte dříve vyslovené přání s „obyčejným“ porodním plánem
- Předejte porodní přání prokazatelně.
- Nespolehejte se pouze na předložené porodní přání, ale vezměte si s sebou k porodu asertivní doprovod, svoji porodní asistentku a vyhněte se poloze vleže na zádech.
- Více informací v článku advokátky Zuzany Candigliota [Porod a dříve vyslovené přání](#).

V. Doprovod k porodu

K porodu si můžete zvolit doprovod podle svých preferencí. Může se jednat o partnera, nebo například jinou blízkou osobu, komunitní porodní asistentku nebo dula. Doprovod u porodu prokazatelně přispívá k lepším porodním výsledkům.³

³ Bohren, a kol. Continuous support for women during childbirth. https://www.cochrane.org/CD003766/PREG_continuous-support-women-during-childbirth

Doprovod vám může poskytnout psychickou podporou, ulevit masážemi a dalšími technikami, doprovodit do sprchy a spoustu dalších užitečných drobností. Dobře zvolený, asertivní doprovod navíc může usnadnit komunikaci s personálem porodnice a přispět k respektování vašich práv a přání.

Právo na přítomnost osoby blízké nebo osoby vámi určené máte ze zákona ([§ 28/3e ZZS](#)) za splnění dvou podmínek:

- pokud to bude v souladu s jinými právními předpisy a vnitřním řádem,
- nenaruší-li přítomnost osob poskytnutí zdravotních služeb.

Vnitřní řád sice může upravit bližší podmínky pro přítomnost doprovodu, nemůže ale přítomnost doprovodu zcela vyloučit nebo klást nepřiměřené překážky, například bezdůvodným omezováním počtu osob nebo vyžadováním neoprávněných plateb.

Kdo je dula?

Dula je speciálně vyškolená žena, která poskytuje psychickou a fyzickou podporu ženě. Přispívá tak k tělesné a duševní pohodě matek a novorozenců. Patří mezi nezdavatnické profese. O rozdílu mezi porodní asistentkou a dula se dočtete [zde](#).

O narušování poskytnutí zdravotních služeb by se jednalo, pokud žena dala s určitým postupem souhlas a její doprovod by poskytnutí bránil, což v praxi nenastává. Naopak v praxi může nastat opačná situace, kdy si žena určitý postup nepřeje, zdravotníci se jí ho přesto chtějí provést a doprovod ženy tomu brání. Zde nejde o narušování poskytnutí zdravotních služeb, ale o legitimní pomoc s obranou, neboť zásahy do těla ženy jsou neoprávněné.

Praktický příklad

Porodnice brání přítomnosti „nevítané“ porodní asistentce. Volba doprovodu i konzultantky je zcela na vás. Porodnice vás v ní nemůže omezovat ani z důvodu údajně špatných zkušeností s danou porodní asistentkou. Mnohé „nevítané“ porodní asistentky se do této situace dostaly bráněním práv rodičích žen a snahou poskytovat péči v souladu se standardy pro normální porod.

Porodnice ve svém vnitřním řádu zakázala doprovod druhé osoby u porodu z důvodu malé kapacity porodních boxů, ale žena si chce vzít k porodu jak partnera, tak i porodní asistentku nebo dula. Porodnice jí v tom nemůže bránit. Je legitimní chtít u porodu jak osobu blízkou, v tomto případě otce nenarozeného dítěte, tak i profesionálku, která je zdravotnice nebo proškolená dula. Navíc porodní asistentka vystupuje v pozici konzultantky, na jejíž přítomnost máte právo z jiného zákonného důvodu. Pokud jsou boxy skutečně malé a žena by trvala na přítomnosti ještě třetí, čtvrté osoby, pak podle našeho názoru může nemocnice odmítnout.

Doprovod jedné osoby problém zpravidla není. Jiná situace může nastat při doprovodu více osob. Některé porodnice limitují počet osob, což můžou pouze tam, kde je k tomu opravdu důvod, jako například velikost porodního boxu. Zkrátka omezení může být, ale jen přiměřené.

S doprovodem můžete být nepřetržitě. Nejčastěji se můžete setkat se snahou oddělit vás od doprovodu při příjmu nebo při vyšetřeních. Některé porodnice dokonce chtějí volat doprovod k porodu až bude porod „rozběhlý“ a vy půjdete do místnosti určené pro samotný porod dítěte. Tyto snahy můžete odmítnout a nenechat se oddělit. Jedině pokud byste byla v místnosti s jinou rodičkou, které by váš doprovod vadil, tak s ohledem na její soukromí by personál nemusel dovolit přítomnost vašeho doprovodu. Pokud byste ale chtěla mít svůj doprovod neustále u sebe, můžete jít s doprovodem například na chodbu porodnice.

Výše jsme psaly, že některé porodnice omezují počet osob u porodu. Můžete se ale naopak setkat s velkým počtem osob u porodu, aniž byste si to přála. Kromě porodní asistentky a lékaře mohou přibýt studenti medicíny nebo další nepotřebný personál. Přítomnost mediků a všech osob, které se v danou chvíli nepodílí na poskytování zdravotních služeb, můžete odmítnout. Některé ženy upřednostňují při porodu co největší soukromí bez zbytečného vyrušování.

PLATBA ZA DOPROVOD

Některé porodnice požadují platbu za přítomnost otce nenarozeného dítěte nebo jiného doprovodu u porodu. Takový požadavek je neoprávněný. Samotná přítomnost doprovodu u porodu není nadstandardní službou, proto za něj nelze vybírat žádnou platbu. Přítom je jedno, jestli jde o otce, porodní asistentku, duhu či jinou osobu, jak potvrdil i Ústavní soud v nálezu [sp. zn. IV. ÚS 3035/15](#). Podle Ústavního soudu nelze požadovat úhradu ani za základní provozní výdaje a ochranné prostředky (návleky, roušky, dezinfekční prostředky apod.), které musí nemocnice zajišťovat v rámci svého provozu. Nemocnice mohou požadovat platbu pouze za nadstandardní služby (školení, občerstvení apod.), které si navíc žena nebo její doprovod vyžádali a s cenou předem souhlasili.

Neuhrazení platby

Pokud porodnice, kterou jste si vybrala, zaplacení neoprávněné platby vyžaduje a vy s tím nesouhlasíte, máte dvě možnosti. Platbu uhradit a pak ji požadovat zpět jako bezdůvodné obohacení, a tím to nemuset řešit během porodu. Nebo platbu nemusíte hradit vůbec. Neuhrazení poplatku nemůže být důvodem pro omezení doprovodu k porodu a dle našich informací se o to porodnice ani nepokoušejí.

Další platby v porodnici

Porodnice může poskytovat řadu zpoplatněných služeb jako je občerstvení, zapůjčení relaxačních pomůcek, extra příkrývek, focení, otisky a další. Za tyto nadstandardní služby může být stanoven poplatek. Jejich využití musí je zcela na vašem uvážení.

Aktuální podmínky přítomnosti doprovodu žen u porodu s ohledem na opatření proti koronaviru naleznete v naší poradně na www.llp.cz/poradna.

Shrnutí:

- máte právo na přítomnost osoby blízké nebo jiné vámi zvolené osoby
- samotná přítomnost doprovodu nemůže být nijak zpoplatněna, neuhrazení platby nemůže být důvodem pro nevpuštění doprovodu
- je na vás, kolik osob si k porodu vezmete, nemocnice může omezit pouze nepřiměřený počet osob s ohledem na velikost prostor
- Více informací v následujících odkazech: www.unipa.cz, www.duly.cz, www.ammadula.cz, www.mojedula.cz

VI. Nepřetržitá přítomnost u dítěte

Po porodu máte právo na nepřetržitý kontakt se svým dítětem. Dítě by mělo být umístěno na tělo matky, aby mohl probíhat nepřerušovaný bonding.

Otázky spojené s právem na nepřetržitou přítomnost zákonných zástupců (nejčastěji rodičů) můžete řešit i později mimo porodnici.

Nejnovější doporučení Světové zdravotnické organizace doporučují nerušený kontakt kůže na kůži mezi matkou a dítětem, přiložení na hrudník co nejdříve po porodu, včetně novorozenců s nízkou porodní váhou, aby mohla žena kojit. I přes tato doporučení se můžete setkat s jiným rutinním postupem nemocnice, jako je například odnesení dítěte ke zvážení, změření, odsátí nebo dalším postupům, které nemají zdravotní důvody. O péči, která bude novorozenci poskytnuta, rozhodujete vy spolu s otcem dítěte, stejně jako o tom, zda se necháte od dítěte oddělit. V případě, že s dítětem nemůžete být vy, může s ním být otec nebo můžete předem určit osobu, která má o dítě pečovat (třeba váš doprovod).

Obdobně to je na oddělení šestinedělí – nepřetržitý kontakt znamená i bez sebemenšího oddělení. Proto si nenechte namluvit, že při vyšetřeních, krmení dítěte, koupání nebo na JIP nemůžete být přítomná. Můžete, vy i otec dítěte, který je také zákonným zástupcem.

Jen nepřetržitá přítomnost vám umožní rozhodovat o veškeré péči poskytnuté dítěti. Ze zákona není souhlas rodičů potřeba pouze v případě ohrožení života a vážného ohrožení zdraví dítěte, které nezbytně vyžaduje poskytnutí neodkladné péče, jak jsme podrobněji psaly v kapitole Informovaný souhlas a Negativní revers. I v těchto případech trvá vaše právo na nepřetržitou přítomnost.

Z ČEHO PRÁVO NA NEPŘETRŽITÝ KONTAKT VYPLÝVÁ

Právo na nepřetržitou přítomnost dítěte a rodiče vyplývá hned z několika předpisů:

- Podle Listiny základních práv a svobod ([čl. 32/4](#)) mohou být nezletilé děti od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
- Občanský zákoník ([§ 858](#)) upravuje rodičovskou odpovědnost jako soubor práv a povinností rodičů k dítěti, mezi ně patří mimo jiné péče o zdraví dítě, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem a zastupování dítěte, opět je zmíněno, že ke změně může dojít jen rozhodnutím soudu.
- Zákon o zdravotních službách ([§ 28/3e bod 1](#)) nezletilému pacientovi zaručuje právo na nepřetržitou přítomnost zákonného zástupce, popřípadě osoby určené zákonným zástupcem, a to za podmínek, o kterých se zmiňujeme níže.

Právo dítěte na přítomnost rodiče řeší i Charta práv hospitalizovaných dětí. Pokud ji nemocnice přijala, je závazná spíše morálně, ale můžete argumentovat tím, že jste oprávněně očekávali, že nemocnice bude jednat v souladu s Chartou, ke které se dobrovolně a veřejně hlásí (zpravidla zveřejněno na stránkách nemocnice nebo na oddělení). Pokud ji nemocnice nepřijala, pak nemá závaznost vůbec.

NEPŘETRŽITÁ PŘÍTOMNOST U DÍTĚTE NEJEN V PORODNICI

Otázky spojené s právem na nepřetržitou přítomnost zákonných zástupců (nejčastěji rodičů) můžete řešit i později mimo porodnici. Proto se v následující části podíváme na důvody, kdy může být přítomnost u dítěte omezena více obecně, abyste znaly svá práva a práva svých dětí i pro budoucí situace.

Ministerstvo zdravotnictví uvádí: „*Nepřítomnost osoby blízké u dítěte může zdravotníkům komplikovat práci, jelikož dítě vlivem stresu nespolupracuje. Dítě se při hospitalizaci a ambulantním ošetření často dostává do stresující situace, kterou mu může pomoci zvládat právě osoba blízká, na niž je zvyklé, nejčastěji rodič (ale i jiný zákonný zástupce).*“⁴

Nemocnice musí umožnit přítomnost rodičů nepřetržitě, ve dne i v noci. Nevztahují se na ně návštěvní hodiny. Přítomnost rodičů jim umožňuje plnit svá rodičovská práva a povinnosti, jako je ochrana dítěte, péče o jeho zdraví a rozhodování za dítě. Rodiče mohou díky své přítomnosti rozhodovat o léčbě a udělovat za dítě informovaný souhlas. Přítomnost blízké osoby je v zájmu

⁴ Metodické doporučení Ministerstva zdravotnictví ze dne 21. 4. 2020 k přítomnosti zákonných zástupců při hospitalizaci během pandemie koronaviru. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/metodicke-doporuceni-k-pritomnosti-zakonných-zastupcu-u-nezletilych-pacientu-v-dobe-nouzoveho-stavu>

dítěte a může být omezena pouze za zákonem stanovených důvodů, jak popsal i metodické doporučení Ministerstva zdravotnictví, které doporučujeme k pročtení.⁵

ZÁKONNÉ DŮVODY PRO OMEZENÍ PŘÍTOMNOSTI:

1. Rozpor s vnitřním řádem a dalšími předpisy

Jak už víte, vnitřní řád nemůže právo vyloučit, jen stanovit podmínky pro realizaci. Těmi ale nemůže být časové omezení, protože by se tím vylučoval „nepřetržitý“ kontakt. Patří sem pravidla pro chod oddělení, jako například povinnost hlásit svůj odchod a příchod na oddělení sestře, zákaz kouření na oddělení, povinnost dodržovat klid, využívat jen určité prostory a další ustanovení. V případě porušování vnitřního řádu, kterým dochází k narušování chodu oddělení, může být omezeno vaše právo na nepřetržitou přítomnost.

2. Narušení poskytování zdravotních služeb

Pouhou přítomnost rodiče u poskytování zdravotních služeb nelze označit za jejich narušení. Musí existovat objektivní důvody, a to i v případě, kdy se lékař domnívá, že není přítomnost

vhodná. Oprávněným důvodem je, pokud rodič vykazuje známky onemocnění, je pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných látek, brání poskytnutí neodkladné záchraňující péče u dítěte apod.

Nejčastěji se s tímto argumentem setkáte u přítomnosti na JIP a u „uspávání“ před zákrokem. Pro přítomnost rodiče na JIP mohou být kladeny přísnější podmínky z důvodu nutnosti rychlého poskytnutí zdravotní péče a vyšší míry rizika spojeného s nákazou pacientů na JIP. Vnitřní řád může přesněji vymežit, kde se rodič může pohybovat, jak se má chovat v případě poskytnutí neodkladné péče, nutnost používat ochranné pomůcky aj. To ale neznamená, že by mohl vaši přítomnost vyloučit. Nemusí vám ale poskytnout třeba lůžko u dítěte, pokud k tomu nejsou podmínky.

Přítomnost rodiče při usnutí – uvedení do anestezie před operací – a při probouzení zákon neomezuje. Vnitřní řád či jiný předpis nemocnice může stanovit nutná hygienická opatření a další podmínky. Přítomnost rodiče může být významná pro psychiku dítěte a vy i dítě na ni máte právo.

3. Střet s právy jiného pacienta

Vaše právo na nepřetržitou přítomnost se může střetnout s právy jiného pacienta. Jde například o právo na soukromí při vyšetřování nebo konzultaci jeho zdravotního stavu. V takovém případě lze kontakt omezit na nezbytnou dobu, pokud není možné provést vyšetření např. za plentou nebo v ordinaci.

⁵ Tamtéž.

ODLIŠENÍ OD PRÁVA NA POBYT PRŮVODCE

Od samotného práva na nepřetržitý kontakt je třeba odlišovat právo na pobyt průvodce pojištěnce v lůžkové péči, který hradí zdravotní pojišťovna (§ 25 ZVZR). Jde o přijetí doprovodu s nárokem na poskytnutí lůžka a stravy a pracovní neschopnost. Do šesti let dítěte jde o hrazenou službu, později pouze se souhlasem revizního lékaře. V případě nepřijetí rodiče jako průvodce není nijak dotčeno právo na nepřetržitou přítomnost, pouze rodič nemá nárok na lůžko a stravu. Kdybyste se rozhodli sedět vedle dítěte v křesle a v noci spát ve spacáku na karimatce, nikdo nemá právo vám v tom bránit a oddělovat vás od dítěte. Také nemůžete být nuceni platit si nadstandardní pokoj v případě, že nemají volné lůžko „na pojišťovnu“.

Shrnutí:

- Zákonní zástupci (rodiče) mají právo na nepřetržitou přítomnost u dítěte
- Dítě po porodu má být umístěno na hrudník matky, aby mohl proběhnout bonding. Pokud to není možné, má právo být s otcem nebo jinou osobou, kterou rodiče určí.
- Důvodem pro oddělení nemůže být vyšetření, přesun na oddělní, ani pobyt na JIP a obdobné důvody.

VII. Ambulantní porod

Pokud chcete po porodu jít s dítětem domů, je řeč o ambulantním porodu. Jeho jedinou podmínkou je, aby dítě nebylo v ohrožení života nebo mu nehrozilo vážné poškození zdraví, za které nemůže být požadováno samotné dřívější opuštění porodnice.

Po porodu můžete být s dítětem na oddělení šestinedělí nebo odejít domů, pak jde o ambulantní porod. Dobré je si předem zjistit, jaký postoj k ambulantnímu porodu má vámi vybraná porodnice. V některých porodnicích jsou k ambulantním porodům vstřícní a je dobré s nimi vše předem probrat, aby se na propuštění po porodu mohly připravit. Pokud ale víte, že má porodnice s ambulantními porody problém, je lepší po porodu nechat dítě vyšetřit a počkat na sdělení, že je v pořádku. Naše klientky se setkávají i s vymyšlením zástupných zdravotních důvodů, kterými někteří neonatologové brání propuštění.

PODMÍNKY AMBULANTNÍHO PORODU

Jedinou podmínkou je, že dítě není v ohrožení života a nehrozí mu vážné poškození zdraví, které by vyžadovalo neodkladnou péči. Jiné důvody jsou pouze snahou o zamezení ambulantním porodům.

Ministerstvo zdravotnictví ČR vytvořilo metodický pokyn pro lékaře k propuštění novorozence před uplynutím 72 hodin, jedná se o doporučení pro lékaře.

1. Žena žádá propuštění před uplynutím 72 hodin
2. U dítěte ani ženy nejsou zákonné překážky pro propuštění (popisujeme níže)
3. Žena písemně odvolala souhlas s hospitalizací a další péčí nebo učinila negativní revers nebo o tom byl učiněn záznam do zdr. dokumentace (i bez součinnosti ženy)

4. Došlo k řádnému informování o rizicích u ženy i dítěte (musí jít o objektivní informování, nikoli zastrašování)
5. Došlo k řádnému informování o doporučených postupech pro zdravý vývoj novorozence:
 1. návštěva pediatra do 24 hodin
 2. provedení screeningu dědičných metabolických vad v rozmezí 48-72 hodin po porodu (tzv. odběr z patičky)
 3. provedení dalších screeningových vyšetření

Bod 5 vychází pouze z metodického doporučení, vyšetření jsou doporučena a je na rodičích, jakou zdravotní péči pro své dítě zvolí. Některé porodnice vyšetření na žádost provádí i u propuštěných novorozenců nebo jej může zajistit pediatr či komunitní porodní asistentka.

Poučení a negativní revers

První tři podmínky jsme už vysvětlovali dříve, nyní se podíváme na informování. Před propuštěním vás lékař musí informovat o rizicích pro vás i dítě a může vás požádat o podepsání negativního reversu. Ten slouží jako důkaz pro zdravotníky o odmítnutí péče z vaší strany za vás i za dítě. Jeho vyžadování je tedy pochopitelné. Některé porodnice revers a další propouštěcí dokumenty zneužívají k prodlužování doby mezi porodem a odchodem. Podpis reversu není vaše povinnost, je v zájmu zdravotníků, aby jej měli. Proto pokud vás bez něj nechtějí propustit nebo propuštění trvá nepřiměřeně dlouho, můžete odejít bez jakéhokoliv dokumentu a nechat si jej zaslat poštou.

Důvod pro odmítnutí propuštění

Dítě nelze propustit v případech, kdy se nachází v ohrožení života nebo mu hrozí vážné poškození zdraví a kdy z toho důvodu je nezbytné poskytnout mu neodkladnou péči. V těchto případech mají lékaři povinnost poskytnout dítěti péči i navzdory nesouhlasu rodičů. Každý zdravotní problém u dítěte není překážkou propuštění, jenom ty, u kterých je nutná hospitalizace a neodkladná péče. Například odmítnutí propuštění kvůli váhovému úbytku u dítěte tyto podmínky nesplňuje, zdravotní problém jde řešit i doma za pomoci ambulantní a domácí péče dětského lékaře, porodní asistentky a laktační poradkyně apod.

Pokud vás lékař nechce propustit, žádejte, aby uvedl konkrétní důvody, v čem ohrožení dítěte spočívá. Důvodem nepropuštění nemůže být pouhý názor lékaře, že by dítě jako novorozenec mělo být v nemocnici.

Případy, kdy není propuštění možné z důvodů na straně ženy, jsou spíše teoretické. Žena jen těžko bude žádat o dřívější propuštění ve zdravotním stavu, který vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň jí neumožňuje vyslovit souhlas. To je přitom zákonná podmínka, kdy může být žena hospitalizována bez svého souhlasu a kdy tedy nemůže být propuštěna.

Neoprávněné požadavky porodnic

Setkat se můžete s dalšími podmínkami, které porodnice kladou na rodiče při ambulantním porodu. Mezi ně patří potvrzení budoucího pediatra o přijetí novorozence do péče. Tento požadavek nemá oporu v zákoně. Pokud pediatra máte zajištěného, je jen na vás, jestli jeho jméno sdělíte nebo ne.

Dalším neoprávněným požadavkem je časová limitace propouštění. Např. některé porodnice uvádí, že neumožňují odejít po porodu mezi 19. a 7. hodinou ranní z důvodu, že v této době není možná prohlídka dítěte neonatologem. Prohlídku dítěte chtějí odložit na ráno. To ale není důvod pro nepropuštění, dítě může prohlédnout i porodní asistentka, která k tomu má kompetence. Porodnice vás nemůže držet proti vaší vůli a ani nemá způsob, jak to vynutit.

Extrémním případem je nikoli požadavek, ale výhružka kontaktováním orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jak potvrdil výše zmíněný metodický pokyn, samotný ambulantní porod není důvodem pro kontaktování tohoto orgánu ze strany lékařů, ani pro následnou kontrolu tímto orgánem. Ze strany nemocnice se tak může jednat o porušení mlčenlivosti.

Liga lidských práv vyhrála případ [Hanzelkovi proti České republice](#), v němž zastupovala ženu, která byla v roce 2007 donucena k návratu do porodnice se zdravým novorozencem. Domluvená dětská lékařka nemohla dítě zkontrolovat, proto zavolala do nemocnice a nemocniční lékař kontaktoval orgán sociálně-právní ochrany dětí. Následně bylo vydáno předběž-

né opatření a matka se musela za doprovodu policie vrátit do porodnice. Po dvou dnech bylo matce umožněno s dítětem opustit porodnici po podpisu negativního reversu. Příklad řešily soudy i Evropský soud pro lidská práva, který dal stěžovatelům za pravdu a rozhodl, že došlo k porušení jejich práv na respektování soukromého a rodinného života a práva na účinný prostředek nápravy.

PÉČE PO AMBULANTNÍM PORODU

Je dobré si po zajistit navazující péči, kterou můžete po ambulantním porodu potřebovat pro sebe nebo dítě. Některé nemocnice jsou ochotné zajistit i případnou návaznou péči nebo screeningová vyšetření. Jiné takovou možnost nenabízí a v případě potřeby by žena nebo dítě byly hospitalizovány na jiném oddělení.

Vhodné je mít zajištěnou péči komunitní porodní asistentky, která vás navštíví doma. V jejich kompetencích je kontrola ženy, např. zavinování dělohy, kojení a také kontrola dítěte a provedení screeningu (tzv. odběr z patičky), pokud si ho budete přát. O tom, za jakých podmínek může být péče hrazena pojišťovnou, píšeme v bonusové kapitole.

Navazující péči zajišťuje i praktický dětský lékař, který je povinný poskytovat péči již od narození a na žádost rodičů provést prohlídku v místě bydliště rodiny dle vyhlášky č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách.

Odkazy na další zdroje:

- Facebooková skupina [Ambulantní porod a péče porodní asistentky](#)
- www.ambulantniporod.cz

Shrnutí:

- Po porodu můžete odejít domů, pokud dítě není ohroženo na životě nebo zdraví a jeho zdravotní stav nevyžaduje neodkladnou péči, ambulantní porod sám o sobě nepředstavuje riziko vážného poškození zdraví
- Podmínkou ambulantního porodu nemůže být potvrzení od pediatra, vyčkání do ranních hodin a další podmínky, které nemají oporu v zákoně
- Je vhodné mít zajištěnou návaznou péče

VIII. Postup při porušení práv ženy nebo dítěte

Zdravotní péče nemusí být vždy poskytnuta v souladu s medicínskými, právními nebo etickými standardy. Pokud se domníváte, že vaše práva nebo práva vašeho dítěte byla porušena, můžete podat na poskytovatele zdravotních služeb stížnost a v závažnějších případech také žalobu k soudu nebo trestní oznámení. Domáhat se můžete omluvy, nápravy nebo odškodnění (náhrady újmy).

STÍŽNOST

V případě, že jste nebyla spokojena s postupem zdravotníků, ať už přímo při poskytování zdravotních služeb nebo souvisejícím jednáním, můžete podat stížnost dle § 93 ZZS. Jde například o situace, kdy s vámi zdravotníci zacházeli nedůstojně, provedli vám nějaký zákrok neodborně nebo bez informovaného souhlasu, oddělili od vás bezdůvodně a bez vašeho souhlasu novorozence, neumožnili vám přítomnost doprovodu, nebo za jeho přítomnost vyžadovali platbu, odmítli vám přístup do zdravotnické dokumentace apod.

Stížnost představuje mimosoudní řešení sporu, které doporučujeme využít jako první. Její výhodou je rychlost vyřízení a nízká finanční nákladnost. Můžete tak dosáhnout nejen řešení pro sebe, ale i zlepšení péče pro další ženy a děti v relativně krátkém čase. Nevýhodou je, že stížnost nejprve vyřizuje poskytovatel péče, a ne nezávislý orgán, a že se v rámci stížnosti nedomůžete odškodnění (jedině jako dobrovolné plnění poskytovatele).

Pro podání stížnosti je dobré mít důkazy o jednání zdravotníků v podobě nahrávek nebo zdravotnické dokumentace. Ta musí být vedena pravdivě a průkazně a můžete do ní kdykoliv nahlížet. Pokud by tam byly nepravdivé informace, žádejte opravu ([§ 54/2 a 4](#), [§ 65](#)). Před podáním stížnosti si pořídte kopie zdravotnické dokumentace. Tu si můžete nafotit sami při nahlížení, nebo si můžete vyžádat kopie od poskytovatele, ale ten má na to 30 dní ([§ 65/1a](#)). Pokud si včas dokumentaci neobstaráte, hrozí účelová úprava v dokumentaci až po podání stížnosti.

Kdo a komu stížnost podává

Stížnost může podat:

1. pacient
2. zákonný zástupce
3. osoba blízká v případě, že pacient nemůže podat stížnost sám
4. osoba zmocněná pacientem (na základě plné moci)

Stížnost se nejprve podává přímo poskytovateli zdravotních služeb. Pokud je poskytovatelem samostatně pracující gynekolog nebo porodní asistentka, stížnost posíláte přímo jim. V případě nemocnice podáváte stížnost k vedení nemocnice, i když si stěžujete na konkrétního zdravotníka – zaměstnance nemocnice.

Zákon formu stížnosti nestanoví. Doporučujeme ji podat vždy písemně, a to nejlépe datovou schránkou nebo doporučeným dopisem. Budete tak mít důkaz o tom, že stížnost byla podána.

Další řešení při pochybení zdravotníka

Také můžete kontaktovat primáře oddělení a pochybení jemu podřízených zdravotníků s ním projednat. Doporučujeme pořizovat zvukový záznam pro účely ochrany svých práv dle § 88 OZ, a to nejen v tomto případě, ale při jakémkoliv konfliktu s personálem nebo jeho řešení. Na pořizování nahrávky nemáte povinnost personál upozorňovat.

Obsah stížnosti

1. Kdo ji podává – celé jméno, datum narození, místo trvalého pobytu, případně kontaktní adresu
2. Komu – název a adresa poskytovatele
3. Čeho se týká – popis všech podstatných skutečností, které považujete za porušení povinností, porušení vašich práv nebo etických standardů
4. Co navrhuje – prošetření věci, přijetí nápravných opatření, omluva
5. Doplňte informaci, zda si přejete ústní projednání stížnosti
6. Datum a podpis

Vzor a ukázkou stížnosti najdete na konci příručky mezi přílohami.

Vyřízení stížnosti

O stížnosti musí poskytovatel rozhodnout do 30 dnů, případně lhůtu může o dalších 30 dnů prodloužit, pokud k tomu jsou důvody podle § 93 odst. 3 písm. b zákona o zdravotních službách. Poskytovatel může navrhnout ústní projednání stížnosti, pokud je to s ohledem na charakter stížnosti vhodné. Máte právo nahlížet do stížnostního spisu a pořizovat z něj kopie.

Stížnost ke krajskému úřadu

Pokud nebudete spokojena s vyřízením stížnosti, můžete se obrátit na správní orgán, který udělil poskytovateli oprávnění k poskytování zdravotních služeb (zpravidla krajský úřad, v Praze Magistrát hlavního města Prahy). Ke krajskému úřadu podáváte novou stížnost, ke které je vhodné přiložit první stížnost a reakci poskytovatele služeb. Krajský úřad může požadovat váš souhlas s nahlížením do zdravotnické dokumentace. Za účelem posouzení správnosti postupu při poskytování zdravotních služeb může krajský úřad ustanovit nezávislého odborníka nebo komisi.

Stížnost musí krajský úřad vyřídit do 30 dnů od jejího obdržení, nebo do 90 dnů, pokud bylo třeba ustanovit nezávislého odborníka, nebo do 120 dnů, pokud bylo třeba ustanovit nezávislou odbornou komisi. I v případě krajského úřadu máte právo nahlížet do stížnostního spisu a požítovat z něj kopie.

V případě, že z prošetření stížnosti vyplývá, že poskytovatel se dopustil pochybení a porušil tím vaše práva a svoje povinnosti, může krajský úřad poskytovateli uložit nápravná opatření s uvedením lhůty pro jejich splnění. Také krajský úřad může na základě stížnosti u poskytovatele provést kontrolu v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb a dodržováním povinností poskytovatele. V případě, že se poskytovatel mohl dopustit přestupku, může s ním krajský úřad zahájit přestupkové řízení, ve kterém mu může uložit trest, nejčastěji napomenutí nebo pokutu.

Podnět k veřejnému ochránci práv

Pokud nebudete spokojena ani s vyřízením stížnosti krajským úřadem, můžete se obrátit na [Kancelář veřejného ochránce práv](#) s podnětem k prošetření toho, jakým způsobem krajský úřad stížnost vyřídil. Ombudsman nemůže řešit pochybení poskytovatele, ale pouze pochybení správního orgánu při vyřizování vaší stížnosti. Pochybení může spočívat například v tom, že se krajský úřad nevypořádal se všemi body vaší stížnosti nebo s předloženými důkazy nebo jsou jeho právní závěry v rozporu se zákonem.

DALŠÍ TYPY STÍŽNOSTÍ

Stížnost k České lékařské komoře nebo jiné profesní organizaci

Další možností je podat stížnost k České lékařské komoře (ČLK) pro neetické nebo neodborné jednání lékaře, které může představovat disciplinární provinění. Podat ji může kdokoliv, tedy nikoliv pouze dotčený pacient. Stížnost je vhodné podat co nejdříve od události, protože disciplinární provinění lékaře nelze projednat po uplynutí 1 roku. Stížnost se podává písemně revizní komisi ČLK, která by ji měla vyřídit do 6 měsíců. Proti jejímu rozhodnutí je možné do 15 dní od jeho obdržení podat námitku, kterou projedná čestná rada ČLK. V rámci řešení stížnosti může ČLK vyvolat smírčí řízení, jehož cílem je smír mezi účastníky.

V případě zjištění disciplinárního provinění lékaři hrozí sankce, nejčastěji důtka nebo pokuta. Více informací o podání stížnosti najdete přímo na stránkách ČLK. Z našich zkušeností vyplývá, že od ČLK nelze očekávat nestranné projednání stížnosti, ale spíš snahu obhajovat neetické i protiprávní jednání lékařů.

V případě porodních asistentek nebo dul neexistuje povinné členství v profesní organizaci, ale některé z nich jsou dobrovolnými členkami profesních organizací. Pokud si tyto organizace vytvořily systém řešení stížností na členky, můžete se obrátit se stížností i k nim.

Stížnost ke zdravotní pojišťovně

Přestože zákon přímo neupravuje stížnost ke zdravotní pojišťovně, tato možnost vyplývá z kontrolní činnosti každé pojišťovny. Zdravotní pojišťovna by měla řešit zejména situace, kdy smluvní poskytovatel:

- vás nebo vaše dítě neoprávněně odmítne přijmout do péče, nebo neoprávněně péči ukončí,
- odmítne provést výkon nebo po vás požaduje úhradu za výkon, který patří mezi výkony hrazené z veřejného zdravotního pojištění,
- neoprávněně si vykáže výkony, které nebyly provedeny nebo s kterými jste nesouhlasila (o výpis z individuálního účtu pojištěnce si můžete 1x ročně požádat zdarma nebo můžete nahlédnout do online přehledu uhrazené péče, pokud to vaše pojišťovna nabízí).

SOUDNÍ ŘEŠENÍ

Obrátit se na soud přichází do úvahy, pokud jde o závažnější porušení vašich práv a pokusy o mimosoudní řešení nebyly úspěšné. V těchto případech soudy rozhodují v tzv. občansko-právním řízení (civilním řízení) a oproti stížnostem jde již o složitější řízení, které vyžaduje pomoc advokáta.

Pokud jde o naléhavou situaci, je možné k soudu podat návrh na vydání předběžného opatření, o kterém soud musí rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 7 dnů od jeho podání. Předběžným opatřením lze nařídit poskytovateli, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel (například nařízení poskytnout zdravotní péči).

V případě občansko-právních žalob pacientů na poskytovatele se nejčastěji jedná o žalobu na náhradu majetkové a nemajetkové újmy z důvodu porušení vašich práv, jako je ublížení na zdraví, nebo jiné porušení osobnostních a přirozených práv, do kterých patří kromě práva zdraví také například právo na důstojnost, soukromí, na zachování tělesné a psychické integrity. Může se ale také jednat o žalobu na vydání bezdůvodného obohacení (například při neoprávněné vyžadované úhradě).

Žaloba se podává na poskytovatele zdravotních služeb. V případě, že vaše práva porušil zaměstnanec nemocnice při poskytování péče, žaloba bude směřovat proti nemocnici. Pouze v případě, že zdravotník pracuje samostatně (např. gynekolog), bude žaloba směřovat přímo proti němu.

Výhodou soudního řízení je, že soud může žalovanému poskytovateli uložit vymahatelnou povinnost zaplatit vám peníze nebo se vám omluvit. Nevýhodou je finanční nákladnost sporu, riziko úhrady nákladů řízení protistraně v případě neúspěchu, a také složitost a zdoluhavost. Také je potřeba upozornit, že každé soudně vymahatelné právo podléhá promlčení, proto je potřeba žalobu podat včas (nejčastěji do 3 let).

Pro bližší informace odkazujeme na konzultaci s advokátem, v případě sporů s poskytovatelem zdravotních služeb doporučujeme zvolit si advokáta, který se specializuje na zdravotnické právo a práva pacientů.

TRESTNÍ OZNÁMENÍ

Někdy mohou být pochybení zdravotníků natolik závažná, že by se mohlo jednat o trestný čin. Ve zdravotnictví se bude nejčastěji jednat o trestný čin ublížení na zdraví nebo neposkytnutí pomoci.

Trestní oznámení se podává Policii ČR nebo státnímu zastupitelství. Ti pak z úřední povinnosti věc prověří, a pokud dospějí k závěru, že určitá osoba spáchala trestný čin, zahájí trestní stíhání této osoby. V případě, že jde o podezření, že byl trestným činem ohrožen život člověka nebo došlo k nelidskému a ponižujícímu zacházení, jsou orgány činné v trestním řízení dokonce povinny provést tzv. účinné vyšetřování s vyššími nároky na kvalitu práce vyšetřovatelů. Další vyšetřování po zahájení trest-

ního stíhání může vést k podání obžaloby a k jejímu projednání před trestním soudem. Před trestním soudem může osoba poškozená trestným činem uplatňovat náhradu újmy.

Většina trestních oznámení bývá odložena jako nedůvodná. Proto je vhodné využití tohoto prostředku dobře zvážit a podat jej pouze v nejzávažnějších případech. Výhodou podání trestního oznámení je jeho bezplatnost a získání znaleckého posudku, pokud byl zpracován.

Shrnutí:

- Pokud vaše práva byla porušena, podejte stížnost poskytovateli zdravotních služeb. Ve specifických případech je možné podat stížnost i jiným institucím.
- Konfliktní situace si nahrávejte a vyžádejte si zdravotnickou dokumentaci, abyste měli důkazní prostředky.
- V případě závažného porušení práv můžete podat žalobu nebo trestní oznámení, doporučujeme nejprve kontaktovat advokáta.

JAKÁ LIDSKÁ PRÁVA JSOU VE HŘE, KDYŽ SE BAVÍME O PORODU

Ve zdravotnictví jsou některé hodnoty chráněny na více úrovních různými právními předpisy, které jsou vzájemně provázány a nesmí si odporovat. Mezi nejdůležitější práva patří právo na důstojnost, právo na ochranu zdraví, právo rozhodovat o svém těle a v souvislosti s porodnictvím i ochrana rodiny.

Lidskoprávní závazky a jejich význam

Česká republika chrání lidská práva prostřednictvím vlastních předpisů i mezinárodních smluv o lidských právech, ke kterým se zavázala. Mezi nejvýznamnější patří Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluva o biomedicině. Ty stojí spolu s Listinou základních práv a svobod nejvýše v našem právním řádu. Stanoví poměrně obecná, zato významná a v čase příliš neměnná základní pravidla hry. Všechny zákony s nimi musí být v souladu. Pod nimi jsou vyhlášky, které vydává ministerstvo, dále vnitřní řády a předpisy nemocnice. A doplňují je různé metodiky a pokyny, které ale nejsou právně závazné a poskytují spíše vodítko do praxe.

Zjednodušeně lze říct, že k ochraně lidských práv přispívá nejen jejich samotné zakotvení v právních řádu, ale i jejich působení na zákony. Zaručují, že se naši zákonodárci budou při stanovování konkrétnějších práv a povinností, držet v mezích dohodnuté ochrany lidských práv. A z praktického hlediska je třeba zmínit, že se jejich porušení můžeme dovolávat u soudu a u práv garantovaných Úmluvou i u Evropského soudu pro lidská práva. Jejich dodržování monitoruje i celá řada mezinárodních orgánů OSN.

Lidská práva nejsou právy absolutními. Kromě práva nebytí mučen a podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení⁶ je lze omezit na základě zákona, z oprávněných důvodů, pokud se dostanou do konfliktu s jiným právem nebo chráněným zájmem, omezení musí být přiměřené. To se posuzuje testem proporcionality. Zjednodušeně si ho můžete představit jako odpověď na otázky zda 1. zásah může dosáhnout cíle, 2. neexistuje šetrnější zásah, který dosáhne cíle 3. je přiměřený v užším slova smyslu. Pokud na všechny otázky odpovíme ano, zásah byl protiprávní. V případě sporu správnost provedení testu proporcionality posuzují soudy.

Je dobré mít základní přehled o lidských právech, lépe si pak ženy i zdravotníci dokážou pojmenovat protiprávní jednání. Pro případ sporu se vždy relevantní skutečnosti podřazují pod některé z práv. V jednotlivých předpisech se setkáme s různým členěním. Nyní ve stručnosti představíme nejdůležitější lidská práva ve zdravotnictví.

⁶ Není jednoznačné, že žádné další právo není absolutní. Ostatní práva uvedená níže lze omezit.

Právo na rozhodování o vlastním těle

Při poskytování zdravotní péče dochází k zásahům do tělesné integrity. O porušení práv se bavíme pouze v případech, kdy nejsou splněny zákonné podmínky pro tento zásah – zpravidla pokud osoba neposkytla souhlas se zákrokem.

Právo na rozhodování o vlastním těle vyplývá z práva na nedotknutelnost osoby v [čl. 7/1 Listiny](#) a [čl. 8 Úmluvy](#), některé zákroky mohou dosáhnout intenzity špatného zacházení. Ty upravuje [čl. 7/2 Listiny](#) a [čl. 3 Úmluvy](#), které budeme rozebírat níže. Při posuzování intenzity zásahu je nutné vzít v potaz okolnosti jako je zranitelnost rodící ženy. Soudy jako protiváhu berou v potaz prospěšnost lékařského povolání a důležitost zdravotní péče. Proto je třeba vyšší míra závažnosti zásahu než u zásahů mimo medicínu.⁷

Špatné zacházení

Nejzávažnější porušení tohoto práva spadají pod [čl. 7/2 Listiny](#) „Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“ Souhrnně se označuje jako špatné zacházení (obdobně v [čl. 3 Úmluvy](#)) Nelidské zacházení je způsobení bolesti nebo utrpení buď aktivním zacházením nebo špatnými podmínkami při omezení svobody (nedostatek jídla, lékařské péče). Ponižující zacházení je jednání, které vzbuzuje v oběti pocity strachu, úzkosti a méněcennosti, které je způsobitelné obětí ponižovat a které zlomí fyzický nebo psychický odpor oběti nebo ji nutí jednat proti své vůli nebo svědomí.

V minulosti se v České republice prováděli nedobrovolné sterilizace žen po císařském řezu, které představovaly špatné zacházení, jak potvrdil Evropský soud pro lidská práva.⁸ Většina obětí protiprávních sterilizací nebyla dodnes za takto závažné porušení jejich práv odškodněna. Ke špatnému zacházení dochází v porodnictví i dnes, jak ukazuje následující příběh. Ústavní soud se ve svém nálezu [I. ÚS 1565/14](#) zabýval obdobným případem, v němž policie nedostatečně prošetřila trestní oznámení a konstatoval, že vždy musí být provedeno účinné vyšetřování. To musí splňovat nejvyšší kvality.

„Porodní asistentka mi skákala po břiše a tlačila loktem miminko ven. Synovi zlomila klíční kost a třetí den po porodu mu začala růst na zádech boule, kterou mu v pátém měsíci museli odoperovat. Jizvu dlouhou 15 cm má syn do konce života jako památku na porodnické násilí.“

Petra G., Příbram 2014

Ochrana tělesné a duševní integrity

Ochrana tělesné a duševní integrity je v českém právním řádu zakotvena v [čl. 7/1 Listiny základních práv a svobod](#), kde je stanoveno: „Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.“ Neoprávněné zásahy do tohoto práva se označují jako zásah do tělesné a duševní integrity.

⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 1. 2014, sp. zn. III. ÚS 2253/13 (bod 38).

⁸ Rozsudek ESLP ze dne 8. 11. 2011, ve věci V. C. proti Slovensku. Č. stížnosti 18968/07 (§ 126–128).

Z ochrany před zásahy do tělesné a duševní integrity v [čl. 7/1 Listiny](#) vyplývá právo osoby rozhodovat o svém těle. V Úmluvě o lidských právech se právo na rozhodování o svém těle popsané výše podřazuje pod právo každého na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8), jak dovodil Evropský soud pro lidská práva.

Jak již bylo řečeno, se zásahy do těla musí dotyčná osoba souhlasit. Úmluva o biomedicině v [čl. 5](#) stanoví povinnost provádět jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví pouze se svobodným a informovaným souhlasem osoby. Obdobnou úpravu nalezneme v zákoně o zdravotních službách i občanském zákoníku. Jde o způsob realizace partnerského přístupu v praxi. Ne vždy je tento přístup respektován.

„Během vyšetření mi paní doktorka udělala něco bolestivého. Šlepné bolesti jsem musela prodýchat ještě další den. Porod přišel teprve o dva dny později. Až z diskuze na internetu jsem se dozvěděla, že mi byl proveden Hamiltonův hmat. Doktorka mi neřekla ani slovo, a navíc jsem ještě měla dva týdny do termínu porodu.“

Renata S., Kdaň 2016

Právo na lidskou důstojnost

Lidská důstojnost se prolíná celým právním řádem a představuje i pomyslné jádro porodnické péče. Je zakotvena v [čl. 1](#) a [čl. 10 Listiny](#), kde stanoví právo každého na zachování jeho lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jeho jména. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

Představuje i základní hodnotu Úmluvy o biomedicině, která v [čl. 1](#) stanoví povinnost chránit důstojnost, svébytnost lidských bytostí, zaručit nedotknutelnost osoby bez diskriminace a ostatní práva a základní svobody při aplikaci biologie a medicíny.

Důstojnost upravuje i občanský zákoník v [§ 81](#) a zákon o zdravotních službách v [§ 28 odst. 3a](#)) jako právo pacienta „(...) na úctu, důstojné zacházení, ohleduplnost a respektování soukromí při poskytování zdravotních služeb v souladu s charakterem poskytovaných zdravotních služeb.“

V porodnictví může docházet ke ztrátě možnosti rozhodovat o svém těle a nedobrovolnému přenesení této kompetence na personál. To představuje zásah do lidské důstojnosti.

„Při šití natržení jsem ležela s roztaženými nohama přesně naproti dveřím. Bylo to tam jako průchoďák, někdo šel ven, pak pouklízet, pak zase zpět... Velmi bolestivé šití završila lékařka tím, že mám výstupek (špatně srostlý první nástřih) a že jej odstříhne. I přes mé opakované NE mi odstříhla kus tkáně se slovy „uděláme také něco pro taťku, ať to má tam dole hezký“ a šibalsky se usmála.“

Ester H., Jablonec 2016

Právo na ochranu zdraví a zdravotní péči

[Článek 31 Listiny](#) ustanovuje právo každého na ochranu zdraví (nikoli na kvalitu). Stát toto právo zajišťuje prostřednictvím třetích osob zajišťujících zdravotní péči. Tyto osoby musí mít náležité vzdělání a řídit se právními předpisy chránícími práva pacientů. Stát nese odpovědnost i za vypracování standardů péče a kontrolu jejich souladu s nejnovějšími poznatky vědy.

Úmluva o biomedicíně v [čl. 4](#) a zákon o zdravotních službách v [§ 28](#) stanoví povinnost provádět zákroky v souladu s profesními standardy. Aby mohlo být právo na ochranu zdraví naplněno, stanovil zákon o zdravotních službách v [§ 48 odst. 1](#) přísné podmínky odmítnutí poskytnutí péče. A stanovil výjimky, kdy péči odmítnout nelze. Mezi ně patří i porod. Podrobněji je budeme rozebírat v kapitole Výběr poskytovatele péče.

Péče musí být dostupná:

- a) Dostupnost (availability) – fungující zdravotnická zařízení, zboží (léky) a služby (profesionální a dostatečně finančně ohodnocený personál) musí být dostupné v dostatečném množství.
- b) Přístupnost (accessibility) – zdravotnická zařízení, zboží a služby musí být přístupné všem bez diskriminace. Přístupnost má čtyři překrývající se roviny: 1) nediskriminace – přístupnost i pro zranitelné nebo marginalizované skupiny; 2) fyzická přístupnost; 3) ekonomická přístupnost (affordability); 4) informační přístupnost.

- c) Přijatelnost (acceptability) – všechna zdravotnická zařízení, zboží a služby musí respektovat medicínskou etiku a být kulturně vhodná, což znamená, že musí respektovat kulturu jednotlivců, menšin a komunit, musí být citlivá s ohledem na pohlaví nebo věk, stejně tak musí být navržena tak, aby respektovala důvěrnost a aby zlepšovala zdravotní stav dotčených osob.
- d) Kvalita (quality) – stejně jako musí být kulturně přijatelná, také musí být vědecky a medicínsky vhodná a kvalitní, což vyžaduje mimo jiné kvalifikovaný zdravotnický personál, vědecky schválené vybavení apod.

Práva dětí a rodičů

Rodičovství a rodina jsou chráněny Listinou základních práv a svobod v [čl. 32](#). Rodiče mají právo pečovat a vychovávat své děti a děti mají právo na výchovu a péči svých rodičů. Děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Práva dětí chrání Úmluva o právech dítěte. Chráněn má být nejlepší zájem dítěte dle [čl. 3](#). Dítě má právo na péči svých rodičů dle [čl. 7](#) a nemá od nich být odděleno, pokud je, musí mu být umožněn pravidelný kontakt, oboje může omezit pouze soud.

Soubor práv a povinností rodičů upravuje [§ 858 OZ](#) jako rodičovskou odpovědnost. Do ní spadá právo pečovat osobně o dítě, včetně péče o jeho zdraví, povinnost dítě chránit a udržovat s ním osobní styk.

„Při odchodu z porodního sálu mi řekli, že syna odvezou na novorozenecké oddělení. Když jsem se ohradila, že ho ale chci mít u sebe, bylo mi sděleno, že dokud ho neuvidí pediatr, mít ho nemůžu. Ten si našel čas až druhý den. Probrečela jsem celou noc ... a jestli i syn se už nikdy nedozvím.“

Lucie B., Chomutov 2015

Příklad prolínání práv v průběhu porodu

Rodící žena přijíždí do porodnice, kde má podle čl. 31 Listiny právo na poskytnutí zdravotní péče na náležitě odborné úrovni (jsou jí navrhované pouze zákroky, které jsou přínosné a ne takové, které se provádí rutinně a mohou ženu poškozovat – např. nástřih hráze). Porodní asistentka či lékař respektují její právo na rozhodování o svém těle podle čl. 8 Úmluvy, čl. 7 odst. 1 Listiny a podle čl. 5 Úmluvy o biomedicíně ji poskytnou informace o zdravotním stavu a navrženém postupu, přičemž ji nechají se svobodně rozhodnout, zda chce nějaký zákrok podstoupit (např. respektují, že žena nechce vyvolat porod a chce pouze sledovat pomocí průtoků, zda se dítěte daří dobře). Během této doby se k rodící ženě chovají s respektem a úctou k jejímu soukromí, čímž zachovávají její důstojnost (nenutí ženu do zákroků, které nechce, neznevažují její postoje, neoznačují ji za problémovou apod.). Po porodu žena zůstává se svým dítětem v nepřetržitém kontaktu a je respektováno její právo na rodinný život podle č. 32 Listiny.

PŘEHLED VÝZNAMNÝCH SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ

V praxi se setkáváme s tím, že lékaři (a další zdravotníci) institutu negativního reversu příliš nevěří. Častá bývá obava, že je negativní revers nedostatečná právní ochrana a případný soudní spor by zdravotníci prohráli. Česká i evropská judikatura ale ukazují opak: soudy respektují právo pacientů zdravotní péči odmítnout.

Ústavní soud se k otázce informovaného souhlasu vyjádřil ve svém nálezu ze dne 18. 5. 2001, sp. zn. [IV. ÚS 639/2000](#) následovně: „Z ústavního principu nedotknutelnosti integrity osobnosti vyplývá zásada svobodného rozhodování v otázkách péče o vlastní zdraví; proto při aplikaci ustanovení umožňujících ve vyjmenovaných případech určité lékařské výkony či vyšetření provést i bez výslovného souhlasu občana (pacienta) je nutné šetřit podstatu této svobody a postupovat s maximální zdrženlivostí. **Diagnóza není více než právo.**”

Aktuální nálezu Ústavního soudu ze dne 2. 1. 2017, [sp. zn. I. ÚS 2078/16](#), potvrdil, že lékař nemůže být nijak právně postihován, neposkytnul-li zdravotní péči, kterou svéprávný a dospělý pacient odmítá.

V České republice neexistuje judikatura, dle které by lékař nakonec nesl odpovědnost za pacienta, který odmítl péči podepsáním negativního reversu.

Přítomnost studentů medicíny u porodu

Rozhodnutí týkající se přítomnosti studentů medicíny u porodu přinesl Evropský soud pro lidská práva (dále „ESLP“) ve svém rozhodnutí [Konovalova proti Rusku](#). Stěžovatelka byla přijata k porodu v nemocnici. Zde obdržela brožuru s žádostí o respektování možné přítomnosti studentů medicíny s tím, že zdravotní péče poskytovaná v nemocnici je spojena s výukou studentů porodnictví a gynekologie a všichni pacienti jsou zapojeni do vzdělávacího procesu studentů. Na porodním sále proti přítomnosti studentů protestovala, ale její přání nebylo respektováno. Stěžovatelka namítala porušení článku 8 Úmluvy (právo na respektování rodinného a soukromého života) s tím, že byla nucena porodit před zraky studentů medicíny, k čemuž nedala souhlas.

Protože byla přítomnost studentů medicíny zmíněna pouze v brožuře a nebyl k ní získán informovaný souhlas stěžovatelky, ESLP shledal porušení jejích práv.

Předčasné ukončení hospitalizace za novorozence (ambulantní porod)

Negativní revers lze podepsat i pro předčasné ukončení hospitalizace. V případě, že chce hospitalizaci předčasně ukončit dospělý pacient, obvykle nebývá žádný problém. Spory ale někdy nastávají mezi zdravotníky a rodiči, kteří chtějí předčasně ukončit hospitalizaci svého dítěte.

Zdravotnický personál se v případě nezletilých někdy snaží přenést svou domnělou odpovědnost na orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále „OSPOD“), nebo na policii tím, že místo negativního reversu raději nahlásí rodiče těmto orgánům. Je však třeba mít na paměti, že za nezletilého mají odpovědnost jeho rodiče (nebo jiní zákonní zástupci) a mají proto také právo za něj podepsat negativní revers.

V souvislosti s porodnictvím a předčasným ukončením hospitalizace matky i dítěte (dnes takový odchod nazýváme ambulatním porodem) stojí za zmínku případ [Hanzelkovi proti České republice](#) u ESLP. Paní Hanzelková porodila zdravého chlapce, a ještě v den porodu s ním chtěla odejít. Lékaři s tím nesouhlasili a odmítli jí dát k podpisu negativní revers. Paní Hanzelková následně nemocnici i s dítětem opustila i bez negativního reversu. Lékaři kontaktovali OSPOD. Ještě tentýž den sociální pracovnice podaly návrh na vydání předběžného opatření, Okresní soud v Berouně rozhodl o předání dítěte do péče nemocnice a do místa bydliště rodiny se dostavili soudní vykonavatel, sociální pracovnice, příslušníci Policie ČR a zdravotnický personál záchranné služby k odebrání dítěte. Dítě bylo na místě vyšetřeno lékařem, a ještě jednou v nemocnici, a bylo shledáno jako zdravý novorozenec. Přesto s ním matka v nemocnici musela nedobrovolně setrvat další dva dny, až nakonec odešli po podepsání negativního reversu.

ESLP v tomto případě shledal, že stát překročil svůj prostor pro uvážení nepřiměřeným zásahem vůči rodině. Podle ESLP se český soud uchýlil k drastickému opatření, aniž by zvážil, zda nebylo možné použít opatření méně zasahujících do života rodiny

ve tak citlivé době. Porušeno tedy bylo nejen právo stěžovatelů na ochranu soukromého a rodinného života, ale i jejich právo na účinné prostředky nápravy.

Odpovědnost za nezletilého

Pokud v důsledku podpisu negativního reversu dojde k újmě na zdraví či životě dítěte, odpovědnost se v tomto případě přenáší na rodiče. Není však automatická, tedy nelze říci, že podpisem negativního reversu rodič přebírá veškerou odpovědnost bez dalšího. I zde se vždy zkoumá zavinění a konkrétní okolnosti. V určitých případech tak není za zhoršení zdravotního stavu dítěte odpovědný ani lékař, ani rodič.

Zde lze poukázat na případ z roku 2014 ve Vyškově, kde dítě nejevilo žádné akutní známky zhoršeného zdravotního stavu. Lékařka však vyhodnotila jeho stav jako nezvyklý (akutní dehydratace neznámé příčiny) a doporučila hospitalizaci, kterou rodiče odmítli. Dítě během několika dnů zemřelo. Trestní stíhání rodičů však bylo odloženo, protože za daných okolností se nepodařilo prokázat na jejich straně nedbalost (nálezn Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 3526/16](#)).

V souvislosti s odpovědností za nezletilého existuje také judikatura k mediálně známému případu brněnské záchranky. Žena porodila v domácím prostředí zdravé dítě. Vyšetření dítěte a přestřižení pupeční šňůry však chtěli svěřit odborníkům, a proto zavolali zdravotnickou záchrannou službu. Lékař pupeční šňůru ošetřil a dítě prohlédl. Do zprávy o výjezdu zhodno-

til dítě jako zcela zdravé, což vyjádřil ohodnocením Apgar skóre 10. I když lékař nenašel žádnou patologii, přikázal okamžitý převoz do porodnice, ačkoliv s tím rodiče nesouhlasili. Krajský soud v Brně, jehož rozsudek nakonec potvrdil i Ústavní soud, tento postup zhodnotil jako protiprávní.

Ústavní soud k věci řekl, že: „V posuzované věci je tedy ústavně konformním závěrem výše uvedený princip, podle kterého je v případě odnětí dítěte matce proti její vůli ihned po narození nutné prokázat existenci zvláště naléhavých důvodů pro takový postup, resp. prokázat, že je skutečně (alespoň s vysokou pravděpodobností) život a zdraví plodu bezprostředně ohrožen a provedené zákroky jsou přiměřené sledovanému účelu záchraně života a zdraví nenarozeného dítěte. Dodržení této podmínky je pak nutné zkoumat v každém jednotlivém případě.“ (Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2019, sp. zn. [I. ÚS 3783/18](#))

Je na místě si uvědomit, že situace odnětí dítěte matce proti její vůli ihned po narození se nemusí vztahovat pouze na zde posuzovaný případ převozu záchrankou. Existenci zvláště naléhavých důvodů je potřeba prokázat i v případě oddělování dítěte od matky po porodu i v porodnici.

Zároveň nelze samotný fakt, že se dítě narodí doma považovat za dostatečný důvod k převozu do nemocnice. K výběru místa porodu a přijatelnému riziku se Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. [I. ÚS 4457/12](#): „Tu Ústavní soud připomíná, že moderní demokratický a právní stát je založen na ochraně individuální a nedotknutelné svobody, jejíž vymezení

úzce souvisí s důstojností člověka. Tato svoboda, jejíž součástí je i svoboda v osobních věcech, které člověk činí, je doprovázena určitou mírou přijatelného rizika. Právo na svobodnou volbu místa a způsobu porodu z hlediska rodičů je limitováno jen zájmem na bezpečném porodu a zdraví dítěte, tento zájem však nelze vykládat jako jednoznačnou preferenci porodů ve zdravotnických zařízeních.“

ROZSAH HRAZENÉ PÉČE V TĚHOTENSTVÍ

V těhotenství si můžete zvolit hrazenou péči gynekologa nebo péči komunitní porodní asistentky, která je hrazena pouze částečně. Můžete také využít kombinace služeb obou poskytovatelů péče.

Rozsah hrazené péče porodní asistentky

Porodní asistentka vám může poskytnout hrazenou péči pouze v omezeném rozsahu a za pouze v případě, že má smlouvu s vaší zdravotní pojišťovnou. Mnoho pojišťoven odmítá s porodními asistentkami smlouvy uzavřít, proto nebude vždy snadné najít takovou porodní asistentku. Nárok máte na jednu hrazenou návštěvu v těhotenství a tři hrazené návštěvy v šestinedělí.

O jaké konkrétní výkony se jedná v případě zájmu naleznete ve [vyhlášce](#) Ministerstva zdravotnictví, kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami. Další překážkou je nutnost, aby péči „předepsal“, indikoval gynekolog, což je podmínka pro výkon hrazený pojišťovnou.

Podle našeho názoru jde o nezákonný stav. Péče splňuje podmínky hrazené péče a je podle mezinárodních standardů nejhodnější formou péče pro nízkorizikovou ženu. Ke změně můžete podat stížnost vaší pojišťovně na nedostupnost péče porodní asistentky např. pomocí tohoto [formuláře](#).

Rozsah péče gynekologa v těhotenství

V průběhu nízkorizikových těhotenství jsou ženám plně hrazena tři ultrazvuková vyšetření podle doporučení českých odborných společností (ČGPS ČLS JEP), které se jmenují „Zásady dispenzární péče ve fyziologickém těhotenství“ a „Pravidelná ultrazvuková vyšetření v průběhu prenatální péče“. Tyto doporučené postupy lze považovat za standard péče o těhotnou ženu s nízkým rizikem, který je třeba dodržovat vždy, pokud nejsou závažné objektivní důvody k jinému postupu.

V praxi se ale ženy setkávají s tím, že tzv. „velký“ ultrazvuk (ultrazvuk prováděný v 18. – 20. týdnu těhotenství) bývá zpoplatňován. A to přesto, že mají nárok na jeho úhradu ze zdravotního pojištění.

Je důležité neopomenout, že právo využít hrazenou péči neznamená povinnost. Pokud si to žena nepřeje, nemusí v těhotenství absolvovat žádné vyšetření. Pokud tuto péči ale využít chce, je důležité být informovaná o tom, která péče je hrazená a která nikoliv.

Péče o těhotnou ženu v úhradové vyhlášce

Jak probíhají úhrady poskytovatelům zdravotních služeb ze strany zdravotních pojišťoven, najdete v tzv. [úhradové vyhlášce](#). Péče o těhotné ženy je hrazena v paušálních úhradách za každý trimestr. Zdravotní pojišťovna tedy nehradí každý výkon zvlášť. Některé výkony, mezi které patří i „velký“ ultrazvuk, jsou tzv. signálními výkony a jejich provedením je vykazován kontakt těhotné s poskytovatelem zdravotní péče. Někteří lékaři se mylně domní-

vají, že jim tyto výkony pojišťovna neproplácí. Není to tak, tyto výkony jsou součástí paušálních plateb za jednotlivé trimestry.

Pokud některý ze signálních výkonů provede jiný než váš registrující lékař, který za vás obdržel paušální platbu za celý trimestr, pojišťovna poskytujícímu lékaři výkon plně uhradí. Zároveň ale platbu odečte vašemu registrujícímu lékaři, protože tyto výkony se hradí pouze jednou.

Ultrazvukový screening ve druhém trimestru neboli „velký“ ultrazvuk

Jde o speciální screeningové vyšetření k včasnému záchytu patologií, které se provádí v 18. – 20. týdnu těhotenství. Ověřuje se správný vývoj plodu, biometrie, odhad hmotnosti plodu, morfologie plodu, lokalizace placenty, množství plodové vody apod. Toto vyšetření je hrazeno z veřejného zdravotního pojištění a jedná se o výkon pod kódem 63411. Zdravotní výkony jsou plně hrazeny podle vyhlášky [Ministerstva zdravotnictví](#).

Pro doplnění uvádíme, že i když je ve vyhlášce uvedeno, že se vyšetření provádí v 18. – 20. týdnu těhotenství, podle výše zmíněných odborných standardů lze vyšetření provést v 18. – 23. týdnu těhotenství. Pozdější termín provedení nemá vliv na to, že je výkon hrazen ze zdravotního pojištění.

Pokud váš lékař toto vyšetření sám neprovádí, vypíše na něj žádanku, kde uvede, že chce provést zdravotní výkon 63411 a z jakých důvodů. Jeho provedení bude požadovat od jiného gyne-

kologa, který ho běžně provádí, případně od vyššího pracoviště. V takovém případě je vyšetření zdravotní pojišťovnou hrazeno plně neregistrujícímu poskytovateli zdravotní služby.

Podobným vyšetřením, jako je tzv. „velký“ ultrazvuk, může být „podrobné morfologické vyšetření plodu“, které ale není hrazené zdravotní pojišťovnou a hradí ho žena. Pokud by však gynekolog těhotné ženě vůbec nenabídl zdravotní výkon 63411, který je hrazený zdravotní pojišťovnou, a chtěl ho nahradit výkonem „podrobné morfologické vyšetření plodu“ (toto vyšetření nemá kód, protože je za přímou úhradu), jednal by v rozporu se smlouvou se zdravotní pojišťovnou.

Také superkonsiliární vyšetření ultrazvukové (kód 63415), jehož obsahem je také podrobné morfologické vyšetření plodu, je ze zdravotních důvodů plně hrazeno. Musí však být provedeno nebo vyžádáno vašim registrujícím gynekologem.

Co dělat, pokud máte zájem pouze o péči hrazenou pojišťovnou?

V první řadě doporučujeme udělat si přehled o tom, na které výkony máte právo. Pro tento přehled můžete nahlédnout do již zmíněných doporučených postupů „Zásady dispenzární péče ve fyziologickém těhotenství“ a „Pravidelná ultrazvuková vyšetření v průběhu prenatální péče“. V případě, že máte zájem pouze o standardní ultrazvuk hrazený pojišťovnou a nemáte zájem o jiný výkon za přímou úhradu, požadujte po gynekologovi výkon s kódem 63411.

Jako pacientka máte právo být předem informována o ceně poskytovaných zdravotních služeb nehrazených nebo částečně hrazených z veřejného zdravotního pojištění a o způsobu jejich úhrady (§ 28/3f a § 31 ZZS). Pokud za některý zdravotní výkon platíte, vždy si vyžádejte účtenku. Mělo by z ní být patrné, o jaký výkon se jednalo, kdo a kdy vám jej poskytl a kolik činila zaplacená částka.

A co když gynekolog přesto odmítne hrazený výkon zajistit?

Pokud by gynekolog odmítl provést hrazený výkon nebo vás na něj odeslat, požadujte po něm vydání písemné zprávy o odmítnutí provedení tohoto úkonu. Pro ochranu svých práv také můžete pořizovat zvukovou nahrávku z komunikace s gynekologem, a to i bez jeho souhlasu a bez upozornění (§ 88 OZ). Nahrávka se vám bude hodit, pokud se rozhodnete si na lékaře stěžovat.

Vzhledem k tomu, že nezajištěním hrazeného úkonu gynekolog pravděpodobně porušil svoji smluvní povinnost vůči zdravotní pojišťovně, je na místě informovat i pojišťovnu a požadovat zjednání nápravy. Pro kontrolu se můžete také u pojišťovny informovat, které výkony vašemu gynekologovi uhradila. Pojišťovny mají povinnost poskytovat pojištěnci informace o uhrazených výkonech (§ 11/1g-h a § 43/2 ZVZP), zpravidla pojišťovny tyto informace zpřístupňují pojištěncům on-line na svých stránkách. Nesrovnalost v úhradách je také důvodem k informování pojišťovny, jak jsme psaly v kapitole Postup při porušení práv.

V případě, že vám gynekolog odpírá hrazený výkon, máte možnost zvolit si jiného poskytovatele (§ 11/1b ZVZP), nebo požádat svou zdravotní pojišťovnu o zajištění místně a časově dostupného poskytovatele hrazených služeb (§ 40/7 ZVZP) – jinými slovy pojišťovna má povinnost zajistit vám dostupnost péče, takže po pojišťovně můžete požadovat, aby vám našla smluvního poskytovatele, který vám hrazený výkon poskytne.

Vzor dříve vysloveného přání

Dříve vyslovené přání a porodní plán v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb při mém porodu a po porodu v nemocnici xxx.

Níže vyjadřuji své dříve vyslovené přání ve smyslu § 36 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, k péči poskytované během porodu a po porodu, a to pro případy, kdy nebudu moci vyslovit souhlas s poskytováním zdravotních služeb jako i pro situace nesplňující tuto podmínku. V takových případech žádám o respektování mých zde vyjádřených přání jako závazné vůle vyjádřené podle § 858 občanského zákoníku (dále obojí jako „porodní přání“).

K vypracování porodního přání jsem přistoupila z důvodu, že si nepřeji být během porodu vyrušována. Porod je předvídaná událost, a proto se k péči poskytované během něj lze vyjádřit předem a nahradit potřebný informovaný souhlas, případně nesouhlas se zákroky. Svou vůli a preference jsem vyjádřila v souladu se svými hodnotami a na základě zjištěných informací a poučení od odborníků. V otázkách péče o dítě se souhlasně připojuje i otec dítěte. Na respektování tohoto dříve vysloveného přání trvám a žádám jeho založení dokumentace a zápis o tomto založení.

1. Při porodu bude přítomen jako můj doprovod a zákonný zástupce dítěte můj partner xxx xxx, nar. xx. xx. xxxx, kterého tímto určuji jako osobu, která může být informována o mém zdravotním stavu, která může nahlížet do mé

- zdravotnické dokumentace a požizovat z ní výpisy nebo kopie a která může za mě vyslovit nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb ve smyslu § 34 odst. 7 zákona o zdravotních službách. Tím je myšleno to, že můj partner je obeznámen s mými přáními a je oprávněn za mě odmítnout nabízené zdravotní služby a komunikovat za mě s personálem, zejména ve chvílích, kdy si nebudu přát být rušena.
2. Při porodu bude přítomna soukromá porodní asistentka jako odborná konzultantka ve smyslu § 28 odst. 3 písm. c) zákona o zdravotních službách.
 3. Pokud bude porod probíhat bez komplikace vyžadující zásah zdravotníků, přeji si s ohledem na zachování soukromí přítomnost pouze jedné porodní asistentky/porodní asistentky a lékaře. Nepřeji si přítomnost jakýchkoliv dalších osob včetně lékařů a studentů medicíny. Přítomnost dětského lékaře k vyšetření novorozence si přeji přivolat až po vypuzení dítěte z těla a po přiložení na mé břicho/před vypuzením.
 4. Pokud nebude zjištěna komplikace vyžadující jiný postup, nepřeji si elektronické monitorování plodu, přeji si periodickou auskultaci s použitím stetoskopu nebo ultrazvukového Dopplerova přístroje.
 5. Pokud nebude zjištěna komplikace vyžadující jiný postup, nepřeji si vaginální vyšetření častěji než každé dvě hodiny.
 6. Pokud nebude zjištěna komplikace vyžadující jiný postup, nepřeji si žádný zásah do porodu, žádnou medikaci, ani její nabízení ze strany personálu. S jakýmkoliv úkonem, vyšetřením, zákrokem si nejprve přeji vyžádání si svobodného a informovaného souhlasu. Nepřeji si ani žádný fyzický kontakt ze strany personálu bez předchozího svobodného a informovaného souhlasu (např. protržení vaku blan, přestřižení pupečnicku, tahání za pupečnick, jakékoliv doteky a úchopy).
 7. Nepřeji si nástřih hráze, kromě případu nutnosti ukončit porod operativně pomocí kleští nebo vakuumextraktoru.
 8. Pokud nebude zjištěna komplikace vyžadující jiný postup, nepřeji si žádné pokyny personálu ohledně tlačení, přeji si tlačit spontánně.
 9. Nepřeji si polohu při vypuzení plodu vleže na zádech, přeji si jinou, vertikální polohu, kterou spontánně zaujmu.
 10. Za žádných okolností si nepřeji žádnou formu tlaku na mé břicho ze strany personálu.
 11. Nepřeji si preventivní rutinní zavedení intravenózní kanyly.
 12. Přeji si volný příjem potravin a tekutin během porodu.
 13. U dítěte si spolu s otcem dítěte přejeme po jeho narození okamžitě přiložení na můj hrudník a vyšetření dětským lékařem na mém těle. Nepřejeme si okamžité přerušování pu-

- pečníku, přejeme si, aby byl přerušen až po dotepání, nejdříve za 5 minut po narození dítěte a po našem výslovném souhlasu. Pokud nebude zjištěna komplikace vyžadující jiný postup, nepřejeme si žádné další úkony na dítěti a separaci dítěte od matky, přejeme si vyžádání si svobodného a informovaného souhlasu s každým úkonem na dítěti. Přejeme si nepřetržitý kontakt mezi matkou a dítětem.
14. V případě, že by bylo nutné poskytnout dítěti po porodu zdravotní úkon, přejeme si, aby byl proveden na těle matky.
 15. V případě, že by bylo nutné porod ukončit císařským řezem, přejeme si za situace, kdy na straně dítěte nebude zjištěna komplikace vyžadující jiný postup, zachování nepřetržitého kontaktu s matkou nebo otcem dítěte. Nepřejeme si předání dítěte na novorozenecké oddělení, ani separaci dítěte od rodičů. V případě, že jako zákonní zástupci nebudeme schopni, být i dočasně, osobně o dítě pečovat, svěřujeme na základě § 881 občanského zákoníku dítě k péči a dohledu a k nepřetržitému kontaktu s doprovodem, paní **xxx xxx**.
 16. Pokud nebude u dítěte zjištěn zdravotní stav vyžadující neodkladnou péči při hospitalizaci, odcházíme s dítětem do domácí péče za asi 2 hodiny po porodu.
 17. Pokud budeme s dítětem hospitalizováni déle, trváme na nepřetržitém kontaktu včetně převozu na oddělení, následných vyšetření a ošetření dítěte a celého pobytu na oddělení.
 18. Nepřeji si odnesení a likvidaci placenty ze strany nemocnice, přeji si placentu odnést po porodu domů.
 19. Přeji si respektující přístup a komunikaci ze strany personálu, neutrální informování o průběhu porodu bez jakýchkoliv prvků manipulace, nátlaku a zastrašování. Přeji si oslovování mým jménem nebo příjmením (paní Jano, paní Nováková), nepřeji si oslovování maminko a podobným familiárním způsobem. Nepřeji si vyplňovat a podepisovat žádné dotazníky a formuláře informovaného souhlasu při příjmu kromě samotného souhlasu s hospitalizací. Žádám o jejich poskytnutí předem a vyplněné je předám při příjmu.

(úředně ověřený podpis)

(úředně ověřený podpis)

Jana Nováková
nar. xx. xx. xxxx
Evropská 12, Praha 110 00

Jan Novák
nar. xx. xx. xxxx
Evropská 12, Praha 110 00

Porodní příběh ženy s dříve vysloveným přáním

Ve druhém těhotenství jsem se rozhodla opět využít služby komunitní porodní asistentky. Zvolila jsem jinou porodnici, ve které mají zkušenost s ambulantními porody.

Před porodem jsem šla na jednu poradnu, ani tak ne kvůli monitoru, ale kvůli vyplnění dokumentace, abych měla během porodu klid. Na monitoru jsem strávila 40 minut spolu s dalšími ženami. Potom mě sestra poslala za lékařem. Měla jsem s sebou porodní plán, dříve vyslovené přání a vyškrtaný nemocniční informovaný souhlas. Tušila jsem, že vše nemusí proběhnout hladce, tak jsem zapnula nahrávání. Doktor seděl u PC, ani se neotočil a něco ťukal do PC. Odvrátí se od monitoru se slovy: „*Ted' uděláme ultrazvuk, pojdte se položit.*“ Zalehnu a jsem ve střehu. Konstatuje, že je vše normální. Když skončí tak se ptám, jak se miminku daří, kolik má vody a jestli to vypadá na porod. Docela rozladěně mi sdělí, že říká, že je vše v pořádku. „*Ste 40+5, chcete vyvolávat, nebo čekat?*“ „*Ted' jste říkal, že je vše v pořádku, takže rozhodně budu čekat.*“ Vždyť o přenášení je řeč od 42tt dál. Na monitor mám přijít zase za 3 dny, soudím, že se mě chce co nejdříve zbavit.

Já se ptám, zda by mi zkontualoval moje dříve vyslovené přání. Začíná být vytočený. „*Jo, to jsou ty Vaše přání,*“ říká. „*Ne, to je Dříve vyslovené přání. Potřebuji, abyste mě seznámil s riziky a podepsal.*“

První bod: „*Při příjmu si nepřeji vnitřní vyšetření.*“ Bod dvě: „*Nepřeji si monitor*“ (především z důvodu nemožnosti zvolit si polohu během kontrakcí a pokud monitorovat, tak pouze dopplerem).

U těchto bodů se zastavil a dál se ani dostat nehodlal. Byl arogantní, posměvačný, tvrdil, že doppler ani nemají a vyhrožoval úmrtím dítěte, pokud se mu nenatočí monitor. „*Vždyť my přece zodpovídáme za to dítě a my musíme vědět, jak se mu tam uvnitř daří!*“ „*Pane doktore, to je zajímavé, že jsou porodnice, kde toto není pro ně žádná překážka.*“ „*Jooo? A který to jsou, nooo???*“ Nabízím, že můžu příště přinést seznam...“ „*Tak si jedte rodit jinak.*“

„*Podepíšete?*“ „*Ne!*“ „*Dobře, i tak budou tyto dokumenty součástí mojí karty, tak abyste to věděl. Neshledanou ve čtvrtek.*“ Uff... No hezky pěkně pan zástupce primáře MUDr. XXX. Jste nahranej na diktafonu. A tak volám Podpoříte mě v osvětě. Kontaktují vedení nemocnice, aby jim vysvětlili, proč odmítli prodiskutovat dříve vyslovené přání, a upozorňují na nahrávku a připravenost situaci řešit stížností, případně žalobou. Po pár minutách dostávám číslo na primáře i doktora, který se mnou vše projde. Porod je blízko, ale chci to dotáhnout do konce pro sebe i další ženy po mně.

Setkání se nekoná, pan doktor nemá dost času a přichází v úvahu jen večerní hodiny. To nemůžu kvůli prvorozenému dítěti a už každá cesta dost bolí.

V noci poté mi začíná odtékat plodová voda, dávám to vědět muži a porodní asistentce. Voda průběžně odtéká a sem tam po dvaceti minutách přijde kontrakce. Porodní asistentka nabízí, že se navečer staví poslechnout miminko. Ozvy jsou perfektní. Přeji si vnitřní vyšetření. Bylo citlivé, ani jsem jej necítila. Cesty i miminko jsou nachystané, mohla bych porodit ještě ten

večer. Tak paráda! Kontrakce nikde, ale dohodneme se s porodní asistentkou, že později zase přijede.

Večer po 20. h se rozjíždí kontrakce, 15 min, 10 min, 7 min. Porodní asistentka je u nás. Vyšetří mě a já jsem na 5 cm. Přejíždíme do porodnice ve 21:00. Tam nás vítá mladá porodní asistentka. Chce nás oddělit s mužem a porodní asistentkou, než sepišeme papíry. Nesouhlasím, trvám na jejich přítomnosti, jsou to mé osoby blízké a papíry už mám vyplněné. Zpoza rohu slyším telefonovat sloužící sestru: „*Je tady ta, jak nic nechce. Jo, Jo. Na všechno ať máte od ní podepsaný papír!!!!*“ Směji se u oblékání PA a muže. A jdeme na pokoj. Sestřička trvá na monitoru. „*Ano, ale jen doplerem,*“ říkám. Za chvíli přijde a dítě s ním krátce poslechne. Mezitím má porodní asistentka domluví přesun na pokoj s vanou, který předtím nebyl ještě připravený. Tam moje porodní asistentka napouští vanu a nemocniční se jí ptá, jakou aromaterapii využiji. Muž zhasíná kromě WC, odkud jde dost světla.

Vana mi moc vyhovuje, porod nabírá na síle. Přichází mladý lékař a já začínám tlačit, nebo spíš tělo začíná tlačit. Doktor chce natočit monitor, nesouhlasím a slušně ho prosím, ať mě teď nechá, že přichází kontrakce. V té už řvu, ať odejde, že teď ne, a potřebuji zhasnout. Doktor odchází. Moje porodní asistentka říká, že jde zavolat personál, hlavička už je na hrázi. Nejdřív nechci, ale souhlasím. Hlavička je venku a sestřička: „*Cože, hlavička je venku a pod vodou? Musíme dítě okamžitě vytáhnout, nemůže přece dýchat,*“ hlásí sestřička a dává ruce do vany k mému rozkroku. „*V žádném případě,*“ říkám já. „*Počkáme na kontrakci.*“ Dávám si ruce mezi nohy a její ruce razantně oddělávám od hlavičky. Přítomnost personálu kontrakci oddaluje, ale

počkám. Najednou se narodí a vyplouvá směrem k hladině. Je tu, nemůžu tomu uvěřit.

Hladím uzlíček polykající vodu, odsávat nechci. Miminko krátce zapláče. Vylézám z vany na porodní lehátko. Nemocniční porodní asistentka a lékař jdou řešit papíry, moje porodní asistentka mě přikrývá a čekáme na porod placenty. Probíhá bonding a v tom přijde lékařka z novorozeneckého. Oznamujeme, že budeme odcházet ambulantně. „*Není problém, tak já jdu připravit papíry. Máte někoho, kdo miminko prohlédne?*“ „*Ano.*“ Necháme dítě zvažít, měření nechceme, lékařka souhlasí.

Mám oděrku k šití, ale nechci si ji nechat šít teď od pana doktora, proto se dohodnu s porodní asistentkou na doma. Pan doktor přijde asi 3x mi slušně říct rizika i v oblasti sexuálního života (to říká směrem k mému muži). Velmi slušně mu děkuji za sdělení rizik a s úsměvem odmítám. Je na něm vidět, že to opravdu myslí upřímně. Nakonec se otočí k mojí PA a říká: „*No tak to přece můžete zašít vy, že ano?*“ Obě se usmíváme a seznamujeme ho s tím, že tak nějak to máme v plánu.

Po hodině dávám dcerku na hrud' tatínkovi a jdu si dát sprchu. Cítím se skvěle, mám energie na rozdávání. Obleču si civil, maličkou a čekáme na papíry, které potřebuje podepsat personál. Odcházíme. Necháváme si zavolat lékaře i porodní asistentku. Podáváme jim ruku a poděkujeme.

Porodní příběh ženy byl pro účely příručky upraven a zkrácen. Žádné faktické informace, ani přímé řeči nebyly pozměněny.

Vzor stížnosti poskytovateli zdravotních služeb

Vyplňte vaše kontaktní údaje

Jméno a příjmení

Ulice, číslo

PSČ, město

Další kontaktní údaje (email, telefon)

Vyplňte údaje poskytovatele

Název poskytovatele zdravotních služeb (*právníké osoby*)
nebo jméno poskytovatele zdravotních služeb (*fyzické osoby*
pracující samostatně)

Ulice a číslo

PSČ, město

Místo, datum

Stížnost ve smyslu § 93 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

Oslovení (v případě nemocnice její vedení)

Nejdříve uveďte, zda stížnost podáváte jako příjemkyně péče, jako zákonný zástupce/zástupkyně nezletilého pacienta nebo jako osoba zmocněná k podání stížnosti (v takovém případě přiložte plnou moc).

Uveďte, co se stalo a v čem spočívá jednání poskytovatele nebo personálu, na které si stěžujete. Pokud je vám to známo, uveďte,

kdo se tohoto jednání dopustil (jméno, pracovní pozice, oddělení apod.).

Uveďte, v čem spatřujete porušení vašich práv a nezákonný nebo neetický postup personálu.

Uveďte, jaké následky pro vás jednání personálu mělo (zdravotní, psychické, finanční), zda se léčíte, zda problém přetrvává.

Na závěr uveďte, jaký způsob řešení požadujete kromě samotného prošetření stížnosti (např. omluvu, zjednání nápravy, finanční kompenzaci, změnu vnitřního řádu apod.)

Pozdrav

(Podpis)
Jméno a příjmení

Přílohy:

Ke stížnosti přiložte veškeré důkazy, které podporují vaše tvrzení (části zdravotnické dokumentace, fotografie, zvukové záznamy, čestná prohlášení svědků apod.), a případně plnou moc.

Ukázka stížnosti poskytovateli zdravotních služeb

Andrea Kotočná
Nová 15
718 00 Polabí

Fakultní nemocnice v Polabí
Dobrovského 6
718 00 Polabí

V Brně, 10. 10. 2021

Stížnost ve smyslu § 93 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

Vážený pane řediteli,

podávám stížnost na jednání MUDr. Černého při poskytování předporodní péče dne 3. 10. 2020 na gynekologicko-porodnickém oddělení Fakultní nemocnice v Polabí.

Ve výše uvedený den jsem přišla na poradnu ve 40tt. k MUDr. Antonínu Černému. V rámci poradny mi byl natočen monitor a následně provedeno vnitřní vyšetření. Během vyšetření jsem zacítila silnou bolest, upozornila jsem na ni lékaře a on jen odvětil, že už to bude. Po ukončení vyšetření jsem se lékařce zeptala, proč bylo vyšetření tak bolestivé. Sdělil mi, cituji: „Trošku jsem tomu pomohl, když už jste v terminu.“ Žádala jsem přesnou informaci, co lékař učinil. Po mém naléhání mi sdělil, že mi udělal Hamiltonův hmat. Cítila jsem obrovské naštvaní

a bezmoc. Přála jsem si přirozený porod bez jakýkoliv zásahů, nepřenášela jsem, pro tento zákrok nebyl žádný důvod a byl mi proveden, aniž by lékař znal můj názor. Do zdravotnické dokumentace učinil záznam až po mém naléhání.

Výše popsaný zákrok mi byl proveden bez informovaného souhlasu v rozporu s § 28 zákona č. 372/2011 sb., o zdravotních službách. Tímto jednáním lékař zasáhl do mé fyzické i psychické integrity chráněné čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Moje důstojnost chráněna čl. 10 byla taktéž zasažena, neboť se ke mně lékař choval jako k nekompetentní, znemožnil mi rozhodovat o sobě, čímž porušil moje práva i etické principy.

V důsledku jeho jednání jsem silně krvácela, mám obavy z infekce a pociťuji neustálou bolest v podbřišku, přičemž se nejedná o kontrakce. Zcela jsem ztratila důvěru nejen v tohoto lékaře, ale i celé gynekologicko-porodnické oddělení. Obávám se, že se moje nedůvěra promítne do porodu, ať už si zvolím jakoukoliv porodnici.

Žádám, aby celá věc byla řádně prošetřena. Žádám, aby personál byl poučen o právech pacientů a byla mi zaslána omluva za tento zásah do mého těla. O vyřízení věci mě informujte písemně. Děkuji za vyřízení stížnosti.

S pozdravem,
Andrea Kotočná

Přílohy:

Kopie lékařské zprávy ze zdravotnické dokumentace

